Раіса Баравікова

Каханне

Кніга лірыкі

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1987

Рэцэнзент
УЛАДЗІМІР ВАСІЛЕВІЧ

Мастак
ВЯЧАСЛАЎ ТАРАСАЎ

...Нас маладосць адорвае каханнем,
каханне нас вяртае ў маладосць.

* * *

Усё забыць — імгненна і адразу.
— Дзень добры, асцярожна...
Там газон,—
і высмеяць заблытаную фразу,
падняць на смех не модны парасон.
Адвесці вочы ў гаманкім партэры,
між іншым, пры размове пазяхнуць,
прайсці —
на ўздых —
ад Вашае кватэры,
але на вокны так і не зірнуць...

Калі ж гарачым шалам успаміну
абдасць шыпшыны трапятлівай пах,
не важным стане, хто каго пакінуў,
з гаркотай ці з надзеяй на губах.
Дазвольце мне вярнуцца з лістападу,
з завеі ці з дажджу ў будзённы час,
каб доўг аддаць у глыбіню пагляду,—-
замоўчанае:
«Я КАХАЮ ВАС...»

РАБІНАВАЯ ГРОНКА

Рабіна гронкай распаліла
світанак там, дзе лес радзее,
я сёння зноўку паўтарыла
урок няспраўджанай надзеі.

Ты не адзін, а я зірнула
так, як глядзяць на закаханых,
нібыта ўпершыню адчула
ласкавасць рук, навек адданых.

Паўночны вецер быў лагодным,
і турбавала толькі тое,
што мой світэрак старамодны
залішне змрочным быў са строяў.

Шчаслівы міг чакаць кагосьці,
хацела засмяяцца звонка,
а ты не ўспомніў маладосці...
Бывай, рабінавая гронка!

* * *

Нічагусенькі не зменіцца...
Глеба будзе адтаваць.
Будзе месячык над Сенніцай
шклінкай зыркаю ўставаць.

Не віхор з-за небакраю
грозна голас падае,
то з мяне мяне вымаюць
вочы чорныя твае.

Гаварыла: «Не пільную...
А забудзеш — не бяда...»
Думала, цябе шкадую,
выйшла, што сябе шкада.

* * *

У спёку чэзнуць ля дарог кусты.
У год скупы — год сніцца ураджайны..
Зімовы бераг голы і пусты,
як чалавек, які пражыў без тайны.

Былі ў яго работа і сям'я,
ён быў руплівым і аддана-шчырым,
але не чуў ніколі салаўя,
які заве душу ў таемны вырай.

Дзе нечакана выбухне аднойчы
і захлісне віхура пачуцця...
І ўсё жыццё пасля чытаюць вочы
ў чужым паглядзе лепшы дар быцця.

* * *

Ні славай, ні бясслаўем не дарыў,
спякотных руж улетку не прыносіў,
пакінуў у акне святло зары,
якою пахваліцца можа восень.
І ўсё чамусьці думаў,— абакраў,
і ўжо не раз спраўляў па мне хаўтуры,
ды весела жыло ў маёй натуры
святло, што паварочвала да спраў;
да дзён, дзе вольна ў небе жаўруку,
дзе матылькі над лугам карагодзяць...
Бывай... Мне падае сваю руку
наступнае трывожпае стагоддзе.
Цяхцінскі бэз, дзяцей і ўнукаў смех,
пяшчоту мужа і цяпло матулі,
у родным лесе галасок зязюлі,
а ў родным полі белы-белы снег,
і мары, што з надзённага ляплю,
і брэсцкую калючую шыпшыну,—
усё вазьму, чым жыва, што люблю,
ў той новы век,— толькі цябе пакіну...
А тонкія маршчынкі на ілбе,
што ўжо ніякай радасцю не сцерці,
як знак адтуль, што мне там без цябе
ужо не страшна будзе і памерці.

* * *

Не абяцаюць, калі ўсё — цацанка.
Таксама я... Што даць табе магла?
Шчыруе ў днях гарэзлівых каханка,
а я табе каханаю была.

Няхай мне доля мужнасць выкладае,
жанчыне слёзы дадаюць гадоў...
Стаю на раздарожжы маладая,
а ў маладое — шмат заўжды шляхоў.

Пражытае на дне вачэй хаваю,
жыву з цяпельца даўняга святла...
Забытая! Няхай. Затое знаю,
што я табе каханаю была.

* * *

Дзіўлюся, нібы рэдкай навіне,
зноў голас твой
ці ветру свіст за схілам:
«Хачу, каб ты журылася па мне
і белы свет заўсёды быў нямілым».

Нямілым свет? —
і лотаці, і дрэў,
дзе ўсё цвіло, то раптам адцвітала,
бо я цябе яшчэ тады кахала,
калі пра гэта думаць ты не смеў.

Танюткай вольхі выгінасты ствол
гайдаецца, бы сто ражкоў зайграла...
Толькі тады і бачна хараство,
калі душа адценні ўсе ўвабрала.

МАЗУРКА

Адкуль тут мазурка Шарэна?
Галіны да шклін падплылі.
Я вам абяцаю напэўна
вярнуцца сюды хоць калі...

У кожным садку Беларусі
сягоння пазёмка ў гасцях,
раскладваць гады не бяруся,
ды ў нейкім — шчаслівы працяг

начы, дзе блукае Спягурка...
Я думала, гукі з-пад ліп,
а гэта дыхнула мазурка,—
то смех,
то шаптанне,
то ўсхліп...

Як дзіўна жадаць летуценна
таго, што яшчэ не прайшло,
я знікну надоўга, а ў сценах
запыніцца сэрца цяпло...

Апрануты ў белыя буркі
ўсе дрэвы, і кружыцца снег,
надхоплены шалам мазуркі,—
то ўсхліп,
то шаптанне,
то смех...

* * *

Здзіўляемся загадцы Баальбека
і некалі загадкай станем самі,
час замяце крылатымі вякамі
імгненне,
          што завецца нашым векам.

Парушацца глыбокіх нетраў дахі,
тысячагоддзяў расхінецца полаг,
адкрые нас дасужы археолаг,
адкрыўшы нашых збудаванняў гмахі.

І будзе зачароўваць рамяство
майстроў, чые пагубяцца імёны,
і вершы нашы будуць, як пісьмёны,
што тояць дум высокіх характво.

Стварэння прага ў будучыню кліча,
мой найхарошы, сэрцам не грашы,
хачу заўсёды бачыць за аблiччам
мне любым — прыгажосць тваёй душы.

* * *

Бывала, ў ціхае начы
маю пяшчоту разгаворыць,
сам замыкаецца, маўчыць,
нібы канала сэрца ў горы.

Захуталася ў лёгкі плашч,
а на сцяжынах іней слаўся,
і мне здавалася, што плач
з губ непакорлівых зрываўся.

Вярталіся ў халодны дом,
там сцены дыхалі спакоем,
але пякучай крыўды ком
пужаў прыгнечаным настроем.

Да тых начэй цяпер прыкута
дасюль нязнаным пачуццём,
ён быў тады маёй пакутай,
ён стаў шчаслівым забыццём.

* * *

А дзень на сад святлом пральецца,
сцяжынка згубіцца між траў...
Я ведаю: ён адгукнецца,
ён з'явіцца, калі кахаў...

Бо ці змагла б злятаць так лёгка
язміну квецень на зямлю
і я сярод прыроды вогкай,
як і раней, шаптаць: «Люблю...»

ДЗЕНЬ. ВЕЧАР. РАНІЦА

*

Застыў вясёлым роспісам алей.
Спалох закалыхала слоў калыска.
Стаў пэндзлік непатрэбным...
Як Вы блізка!
Тушуе густа дзень наша д а л е й...
(аддаю ў запісную кніжку юнай
паэтэсе, думаючы аб сваім...)

*

У вокнах вечар гаманлівы згас,
і паглыбела пад паглядам неба.
Папера, стол...
Душа пяе пра Вас,
ды Вам пра гэта
знаць зусім не трэба.

*

А раніца прарвала ліўнем лета
і на паляне ў рост пайшла трава.
За хмарай шызай неба сінява...
Я і такім пачаткам дня сагрэта.

Жыццё — тартак,
пілуе нервы час,
адчай, мана і здрада — пілавінне...
Я не зайздрошчу Вашай палавіне —
жанчыне, што пры Вас не знае Вас.

Затканы ліўнем сцежкі і дамы,
пераспяваць прыроду я не ў сіле,
хоць і ў слабога вырастае крылле
ад думак, што зліліся лёгка ў «Мы»...

Здалося, што па Вашаму загаду
зляцеліся да вокнаў галубы,
і, нібы кліч прызыўнае трубы,
азваўся спеўна гром з-за далягляду.

І ўпершыню баяцца вусны вуснаў.
«Мы...» — выдыхае трапятліва рот...
Жыццё — тартак,
                                        і ўсё — паадварот,
ды мара не была б такой спакуснай.

Шырэе неба ў вокнах ад святла,
і гром, і дождж —
                                        бы й не было! —
                                                                                далёка..
Прачнуўся муж, пытае: «Дзе была?»,
адказваю: «Вярнулася з аблокаў».

* * *

Пра рознае, ды на паўгуках —
спакойна,
                           стала,
                                                     без прыкрас,
і сэрцам чуць, як стынуць рукі
ад непазбежнага між нас.

Я не баюся таямніцы,
якая звязвае ўдвая...
Не дай жа потым усумніцца,
што я каханая твая.

Невыпадковаю гадзінай,
калі сам д'ябал нам радня...
Узведзенай у ранг адзінай
хачу запальваць неба дня.

ДАЎНЯЯ МЕЛОДЫЯ

Жаліцца скрыпка зусім як калісьці,
навошта было называць дарагім?..
Шэпча арэшніку тонкае лісце
пра тайнае нешта... у леце другім.

Выблісне ўся ў незабудках лагчына,
і бераг агучыць усплескам рака,
гляджу на акно, там смяецца жанчына,
бы на карціне Селешчука.

У внесены к небу будынак па кручы,
жаласна-жаласна скрыпка гучыць...
Хай плача, бо, можа, жанчыну навучыць,
як тут небяспечна смяяцца ўначы.

* * *

Не адцвітала доўга бульба ў полі,
хоць на спякоту шчодрым жнівень быў
ты абяцаў не забываць ніколі
спатканняў нашых,
дык чаму ж забыў?

Парушу сон палянкі недалёкай,
і заварожыць пошапак ляшчын,
сябе я адчувала б адзінокай,
каб не было ні дрэў, ні аблачын...

Не хоча сэрца прымірыцца з жалем,
ды ўсё гусцей паўзмрок сырога дня,
нібыта ўчора на лясным прагале
згубіла казку лета ласяня...

* * *

На жаль, Амур мяне трывожыць зноў.
Ф. Петрарка

Пад шум ракі, над шолахі бярозы,
пад веснавую шчырасць жаўрука
ў маіх радках ты прачытаеш слёзы,
ад іх не ўздрыгне ўпартая рука.

Усюды ты...
і хай даруе творца
прыроды пышнай, сёння не яна
захопленасць мая, мой дол і сонца,
неперажыты дзень і даўніна.

Куды мне бегчы?
На тваім аблічы
былога жару цень лаўлю яшчэ,
ты не пярэч, мне зноў здаецца, клічаш
і позіркам сваім мяне пячэш.

Я потым знікну, як і ўсё жывое,
адлегласць без сустрэч — яна што смерць...
Але скажы мне слова дарагое,
жаданае,— як доўга мне гарэць?

І любавацца кожнай тваёй рыскай,
і невядома ўжо каго маліць...
Ты чуў? —
Амур смяяўся недзе блізка,
маўчы... маўчы...
Яго страла ляціць.

* * *

Прыйдзі, прыйдзі...
Я вольная ад спраў.
Спявае ноч, і больш такой не будзе.
Сляды твае прыкрыюць пікі траў,
а ў доме — спяць натомленыя людзі.
Што нам да іх,
а ім, тым больш —
да нас?
Я — добрая суседка,
ты — прахожы,
я ложак свой лілеямі ўпрыгожу,—
прыйдзі! —
Сплывае ў прорву ночы час.
Шукаюць рукі ласкі блізкіх рук,
якую ж радасць дзень пры дні насіла,
што ад тваіх,—
усё даўжэй,—
разлук
гатова месяц здзьмухнуць з небасхілу.
Каб стала цёмна, хоць ідзі наўгад
і бойся напароць на нешта вока,
каб ты заплакаў горка між прысад,
усномніўшы, як зараз я далёка.

Прыйдзі й тады... Я пасвячу агнём,
святлом вачэй, і людзі мне... прабачаць,—
прачніцеся, пачуйце, як ён плача,
дапамажыце адшукаць мой дом.

* * *

Ты, магчыма, словы пераблытаў
і сказаў балючыя таму,
што спатканне першае забыта,—
прывіталі снегіры зіму.

На двярэ даўно пахаладнела,
можа, табе ў сэрца удыхнуў
яры снежань свіст кудасы белай,
каб ты ціхай ласкі не пачуў.

Наша лета доўга адцвітала,
аж пакуль зусім не адцвіло...
Снег ляжыць на вуліцах квартала,
сыдзе ён, і... вернецца цяпло.

У душы народзіцца здзіўленне,
ну няўжо — адлёгся снегапад?..
Дай пабыць тваім крылатым ценем,—
словы тыя забяры назад.

СТАРЫ САД

Ёсць сад стары за сіняй азярынай,
там па адным не ходзяць, толькі ўдвух,
там аблачыны сцелюцца пярынай,
калі туман, дык гэта з неба пух...

Чакаю адвячорка, каб хутчэй
між дрэў грывастых і раслін калючых
сустрэць святло зажураных вачэй,—
бы раптам лес расступіцца дрымучы.

Прыручаны, як дрэвамі шпакі,
даверлівы... з ім лёгка і трывожна,
бы матылька падносіць да шчакі —
так душна стане, прадыхнуць няможна.

Гуркі ў разоры. Корчык ля грады.
Край неба над шпакоўняй заімглёны...
А сад такі ўрачысты і зялёны,
што сэрцу ўжо не хочацца туды.

* * *

Ледзь толькі промень жвавы глянуў
на дах гасцініцы іржавы,
мы з'ехалі цішком з Варшавы
ў адчайна бэзавы Вілянуў.

І повязь гронак тых павіслых
духмянай сыпала парошай,
нас прывячала ціха Вісла
санлівым шэптам: «Bardzo proszę».

Такім агнём палілі промні,
так бэз шумеў раскалыханы,
што весела было не помніць
таго, хто быў маім каханым.

Збягалі з юнага пагорка,—
цішэлі словы нечакана,
але пра што была гаворка,
дазвольце ведаць мне ды пану.

Ужо гады нашы прывялі,
а ў пору бэзавай парошы
працяглым рэхам «Bardzo proszę»
камусьці адгукнуцца хвалі...

* * *

О, я не ў сон глухі закута,
сумота сэрца не скрабе,
было турмою і атрутай
усё, дзе не было цябе.

Апошні снег... Ён, як збавенне
ад спраў, што марнымі былі.
Ты мне вярнуў ізноў натхненне,
бязмежнасць неба і зямлі.

Як многа стала летуценняў,
бы ўночы зорак залатых,
і як чароўны міг цвіцення,
мне сінява вачэй тваіх.

Капрыз свавольнае прыроды
ці дня настылага адчай? —
Чуць не хачу, з якой нагоды
гукнуў ледзь чутна: «Прывячай...»

Ёсць тлум жыццёвай крутаверці,
ёсць ачышчальнае святло,
і не закрэсліць нават смерці
таго, што радасцю было.

Так хораша ўсяму здзіўляцца,
бы рэчка ў пустку зацякла,
а пацеркі ў халодных пальцах
усё дрыжаць, нібы са шкла...

ВЕРА

Прычароўваў словам і пяшчотай,
з творчае выкрадваў цішыні,
а пасля назваў усё дурнотай
і застаўся ў прамінулым дні.

Дзён шчаслівых многа тоіць будзень
цешыў сэрца просценькі матыў...
Ах, яно ізноўку верыць: будзе
гэткі дзень,
забыўшыся, што быў.

* * *

За прыціхлымі дварамі
халадок схаваўся ў лог,
дзе ты бачыў, каб у драмы
быў шчаслівы эпілог?

Новая патрэбна дзея,
палу новага павеў,
і... стаю з адной надзеяй:
хоць бы ты хлусіць умеў.

Без цябе нашто мне неба?
З кім я долю падзялю?..
Не адводзь вачэй, не трэба,
я й такім цябе люблю.

ЗІМОВЫ ВЕЧАР

Дзіця маё, з галіны не змахні
пушысты снег,—
                        ён горад упрыгожыў...
Санлівых вуліц рыцары-агні
мігцяць,
            бы пішуць казкі для прахожых.

Пабольшалі і дрэвы, і кіёск
у бляску электрычнае вясёлкі,
калматых аблачын касмічны воск
на небе адлівае цень ад ёлкі...

Захопіць пераплецены віток,
пакінуты канькамі віртуоза,
да ночы не ўгамоніцца каток —
узлёты і падзенні,
                                                смех і слёзы...

А ветру мімалётнага парыў
так лёгка над сумётамі шугае,
бы першы раз са мной загаварыў
той, з кім сустрэч сама цяпер шукаю.

* * *

Гэтай начы неспакойнае назва—
спрэчка разгневаных дзвюх навальніц,
тайны жанчыны другой — не расказвай,
цесна ў душы ад сваіх таямніц.

Грымнула громам густым з бліскавіцай
хмара адчаем падстрэленых фраз,
дзіўны, ці ж трэба душы таямніца
тая, што лішняю будзе якраз.

* * *

Разважаеш пра штормы і мелі
у кутку спакон веку лясным
і гаворыш, што гора займелі,
бы й не чулі дыхання вясны.

Я адказваю:
— Дзе ж тое гора?
Сцены светлыя, чыстая столь…
Незгаворліваю непакорай
неапраўданы сцішваю боль.

Не завітваю ў дом мураваны,
дзе звычайна гаіла адчай…
Хай ілжэ: «Прападай з некаханым»,
голас злы ля другога пляча.

ТЫ ГАВОРЫШ…

*

Ты гаворыш, лепшае ў былым…
Дні былі напраўду дарагімі,
ды ці трэба жыць далёкім тым,—
мроямі і радасцямі тымі.

Ты гаворыш, светлае ў былым…
Божа мілы, многага не вернеш,
але глянь, здаецца залатым
колас, поўны наліўнога зерня.

Пэўна, сёння ўспомніць ты схацеў,
як страсала летні ўбор чарэшня,
а лісток адзіны ацалеў,—
што ён сніў над калыханкі снежня?

Многа снежняў зведае зямля,
ды цяпер мне мілы яе колас…
Ты прыцішвай раздражнёны голас,
каб не шкадаваць чаго пасля.

*

Чуеш,
побач будзіць былку чмель.
Бачыш,
разгуляліся стракозы…
Не ўяўляла колісь, каб бружмель
адцвітаў і… наплывалі слёзы.

І не чула, каб рака раней
на крутых парогах ледзь шумела
І каб я, ледзь позірк твой кране,
замаўляць надоўга жаль умела.

*

Пасля імглістай хмурнае пары,
калі нарэшце сцішыцца залева,
спакойна спіць змяя ў траве ля дрэва,
ты ж пеначку ў галлі пазнай па спевах
і, нібы з ёй, са мной пагавары.

Пра навальніцы і пра збажыну,
пра новы дзень і невыноснасць тлуму,
яшчэ пра тое, што мяне адну
ты прывучыў, як да сябе,— да суму...
І, сумнай, сніцца рук тваіх сіло,
а ты гаворыш,— лепшае было.

* * *

Бязмежнасць жыве ў снегападах,
завейныя мрояцца дні,
а позірк шукае ў паглядах
іскрынку жывой цеплыні...

Абудзяцца досвіткам крыгі,
і недзе ўздыхне Белавеж...
Вясны маладзенькай інтрыгі
ад вашых дзівацтваў не лепш!..

Не добрым спрыяюць удачы,
не злоснік нямее ад звад...
Штось кожны ў жыцці перайначыць,
ды толькі на ўласны свой лад.

Мне добра: мяне Вы не зналі...
Мне горка: я ўжо не скажу,
як свецяцца чыстыя далі
пасля праліўнога дажджу.

І страшна за Вас беспрычынна,
Вы, мілы, далёка не бог!
Дык як жа адчайнейшы ўчынак
памілаваць сёння Вас мог!..

Вось я адыходжу святая —
такой застануся для Вас,
ды што, як не святасць, штурхае
у тайны вялікія нас?!

ДЗВЕ ГАДЗІНЫ НАВАГОДНЯЙ НОЧЫ

Не д'яблік з чараўнічай табакеркі,
а вечар шчодры ўсім раздаў дары...
Дзяўчынкам — лялькі,
хлопчыкам — цукеркі,
а мне — твая пяшчота да зары.

Сукенак жар, усмешкі, як пагоня...
Сярод знаёмых твараў ты адзін,
хто расказаў маёй душы сягоння
ўсю радасць святу дадзеных гадзін.

Магу смяяцца, лёгенька кружыцца
пад позіркам, што ўзнёс мяне да зор...
Ці поўні бляск, ці цацка заіскрыцца,
ў паглядзе — пал,
адчайнасць
і дакор...

«Люблю цябе...» — выводжу на сурвэтках,
люблю цяпер... Хацелася б — заўжды.
І твар хаваю ў папяровых кветках,
і чую пах духмянай рэзеды.

* * *

Голас мой, не дрыжы.
Вочы... а вы — глядзіце:
парасткі першай ілжы —
бомба ў зеніце!

Што ж ты мне абяцаў?
Любові гаючае поле.
Можна збегчы ад спраў,
ад сэрца — ніколі!

Таму і стаіш цяпер
(сцерліся ўсе паняцці),
як вельмі разумны звер
з бездапаможнасцю дзіцяняці.

* * *

З пяшчоты словы зноўку ткуцца.
Залее над дажджом зямля.
Не зможаш назусім вярнуцца,
прыйдзі спагадаю здаля.

Душа даўно не ў тым узросце,
каб нараджаў варожасць боль,
маўчаць мы будзем на пагосце,
здзіві прыветным слоўкам золь.

Пад небам роднае прыроды
вясну абвесціць крыгалом,
а вобраз твой асвеціць годы
нязгасным, дарагім святлом.

Блукае смутак каля хаты.
У полі звянуў васілёк...
Няма ў расстаннях вінаватых,—
ты пасміхайся мне здалёк.

* * *

Зачэпіцца сонца за снежную горку,
і хлыне ў даліну патокам вада...
Забуду апошнюю нашу гаворку,
а ўсё-такі... нечага трошкі шкада.

Ніколі не выспее яблык дачасна,
за радасцю часта прыходзіць нуда,
сказаць не магу, каб была я няшчаснай,
ды ўсё-такі... нечага трошкі шкада.

Бывае, заўважу ў аконным праёме,
пытаюцца, хто ты — такая бяда! —
спакойна адказваю — проста знаёмы,
і ўсё-такі... нечага трошкі шкада.

* * *

Сумна між сухіх кустоў карынкі
помніць лета ягаднага пах.
Горыччу апаленай скарынкі
разлілася ўсмешка па губах.

Смех аддам за кветку іпамею,
звабліваць — за пышныя лугі…
Як жа сэрца сумаваць умее
голасам пяшчоты і тугі.

Палыхне трывожна сінь кітайкі,
жар з плячэй саб'е хадодны шоўк…
Гэй, мастак на трапяткія байкі,
што ж ты рана ў прошласць адышоў

Я сама прыгожа ўмею баяць,
слова дарагога не займаць,
мара адбалелая, што заяц,
шаснула ў аўсяны шум за гаць.

Байкаю апошняю хваліся,
слоў не знойдзеш,— я дапамагу! —
любай сёння ў ногі пакланіся
за маю салодкую тугу.

* * *

Мільёны дзён мяне кахаў,
мільёны дзён ішоў з нябыту,
з'явіўся ўрэшце і сказаў:
«Як дзіўна, мною ты забыта».

Пачнуць на горцы наракаць
па ўрокі юныя мінчане,
што ж, я змагла б ім выкладаць
прадмет над назваю «маўчанне».

Маўчу… Ні клопату, ні спраў,
прайшоў праз сэрца, выйдзе ў дзверы
той, хто мільёны дзён кахаў
і… ў гэта сам не змог паверыць.

ВЕРШЫ
БЕЗ АПОШНЯГА РАДКА

Маім
чытачам

Шукайце сцежку па карчах,
калі прыйшла пара паводцы...
Шануйце шчырасць у вачах,
душы адкрытае ў гаворцы.
Не адчужайцеся па тым,
хто колькі вам пакінуў болю,
і не спяшайцеся на волю,
калі былое — горкі дым...

1
Цяпер сачы... ў сяброў маіх
распытвай.
Здавалася,—
лес назаўжды адсек
твой позірк у гады мае, як брытвай,
і знікла я...
і думала — навек! —

У той зіме сумётнай і шумлівай,
нібы жанчына, што сказала:
«Мой!»,
спытайся, ці была пасля шчаслівай,
я адкажу: той самаю зімой.

Знаходзіць шчасце ў сытай асалодзе
здаволены, о, ён не мой герой...
Душа заўжды малілася прыродзе
душы, што носіць спадзяванняў рой.

Хай спадзяецца варты спадзявання.
Хай тужыць, каму дадзена тужыць.
Я страчвала зімою той каханне,
на справе —
толькі пачынала жыць...
2
Фантазіі ў жыцці няма мяжы,
любы мастак тады б мне пазайздросціў...
З насмешак,
з непрытульнасці,
з ілжы —
надоўга трапіць да адчаю ў госці.

Я потым зразумела: не адчай!
Звінелі нечым даўнім сцены ўпотай,
і раненька будзіла адзінота,
спярша яна...
пасля птушыны грай.

Ёй многім абавязана цяпер,
пакінуўшы яе шкляныя дзверы,—
да іх з жыцця таму вядзе знявер,
што ўмее адзінота ўзняць да веры.

Перш у сябе...
У здольнасць палюбіць
травінку,

дрэва,
постаць чалавека,
што цягне дзён немітуслівых ніць
з хмурынкай стомы на цяжкіх павеках.

У адзіноты нораў не круты,
яна для сэрца,
як для зерня глеба,
хоць ратавала ў скрусе частай неба,
жылося тым,
што мне пакінуў ты...

3
Пчала, пачуўшы сонца, размярэжыць
туманаў прыдарожную кайму,
хацела верыць голасу твайму,
як верыць у адлівы прыбярэжжы.

Слоў не было...
Ўсе гаварылі вочы,
не знаю, дзе канец майму жыццю,
ды знала:
немагчыма пачуццю
вярнуцца,
скуль пайшло яно аднойчы.

Схацелася б пустыні мець бярозу,
сказаў бы мудры мудрае:
«Дарма!» —
і дыктаваў штодня цвярозы розум:
туды не трэба,
дзе цябе няма.

Так перажыўшы лютую зіму,
з палёгкаю ўздыхнуць спрабуе вецце:
не тое сонца,
што праменна свеціць,
а тое,
што цяпло дае ўсяму...

4
Дзень у жыццё ідзе з начы
і ў ноч ўпадае,
патроху ўсім раздаючы,
што выпадае.
Пяшчота — вам,
а вам — бяда,
а вам — дакука...
І дню нічога не шкада —
будзь смех, будзь мука.
Ноч звязвае два розных дні
сабой адною,
яна — праслойка цішыні
між мітуснёю.
Без дня яна — без дрэва цень;
рака — без броду...
І што вышэй за ўзнагароду —
з дня ў ноч, з начы ізноў у дзень?..

5

Раней было і зараз яно ёсць,
хоць часта паграждае развітаннем...
Нас маладосць адорвае каханнем,
каханне нас вяртае ў маладосць.

Будзь юным ці зняможаным старцом,
тады адкрыеш тайну захаплення,
калі сябе адчуеш пад вянцом,
падоранага вечнасцю натхнення.

А без яго дзень поўны пустаты.
Пайшоў... з вянцом,
бы пад аховай ззяння,
і ля чыіх калень яго здымаеш ты
пасля майго адданага кахання.

Цяпер знайшла прытулак ноч у сценах,
дзе мне чакаць тваёй павечна ласкі,
бо, можа быць, жыцце ўсе наша сцэна,
і толькі смерць здымае з твараў маскі.

А голас ветру,
дзікі і хрыпаты,
нібы шумеў з далёкіх мне вякоў:
знаходзіць той,
хто знаў няволю страты,
хто знаў каханне,—
пакахае зноў...

Уся яна як дзьмухавец,
далёкая ад засмучэння,
і дрэў зялёная павець
яе азорана свячэннем.

Разгублена ўздыхаю я
(старонні скажа: «Ах... дзівачка!»),
хай бы была яна — жняя,
настаўніца ці, скажам, швачка.

Змагла б і палюбіць яе,
бо жнеек шлях усім вядомы,
як рэдка хтосьці з іх пяе,—
часцей зажураны ад стомы.
А швачка...
Шво бяжыць з-пад рук,
і твар яе мне быў бы мілы,—
хай паспрабуе хто без мук
укласці ў працу час і сілы.

Настаўніца...
Паспачуваць
ей можна ў нашым спрэчным свеце,
яе змагла б я апяваць,
бо знаю,
што такое дзеці.

А тут...
Хоць узнясі, хоць плюнь,
бы й невядома ей кручына,

з табой ідзе адно Жанчына,
ды... з наравістасцю красунь.

7
Навошта...
навошта...
навошта?!
Гаворацъ жа, свет — з дабрыні.
Не хоча прыслухацца пошта,
што стал і пакутнымі дні.

Мінае мой дом лістаноша,
хвіліны плывуць, як вякі,
і сніцца мне доўга пароша,
вяртайцеся ў вырай, шпакі!..

Азвецца зялёная засень,
увяжа свой шолах у сны,—
то ў нейкім нявызнаным часе
ты шэпчаш мне казкі вясны.

У месяцы збегліся ночы,
а сны — у чародку гадоў,
дзе сінія-сінія вочы
смяюцца з маіх халадоў.
8
Багаты ўзор на лйдзе выстрач
ці поўню з ліхтаром стачы,
было адно: мароз і Свіслач,
пакойчык быў,
бы ўсмех начы.

Нібыта твар дрымотны нечы
сачыў з-пад навесі галін,
а ўжо хацелі ласкі плечы
пад мяккай сховаю тканін.

Яшчэ далёкія ад здрады
ішлі, як на святло крыніц,
свае ўліваючы пагляды
у таямніцу з таямніц...

Не знаць снягам,
як сэрца б'ецца,
дрэў не ўстрывожваць маладых,
хай у нашчадках адзавецца
дакорам той гарачы ўздых,

калі, як мары, свечкі тухлі
і ўздрыгваў зоркі паплавок,
нага шукала доўга туфлік,
бы сярод багны астравок.

9
Не збылося. Тая ноч забыта.
Ты не помніш. Дзе яе святло?!
Фортка ці душа мая адкрыта
ўсім дажджам, што стукаюцца ў шкло.

«Мілы!» — не скажу табе ніколі.

«Родны!» — навучуся забываць.
Многа кветак у айчынным полі,—
не спяшайся поле рабаваць...

Думала, гляджу замілавана,
вочы — два вугольчыкі ўначы,
страшна прачынацца некаханай
на душой прыдуманым плячы.

Акіян далёкі буркатлівы,
блізкая, разгублена шапчу,—
бедным будзь, але заўжды шчаслівым
бачыць цябе звоццаля хачу...

10

Спатыкнуцца, пахіснуцца, ды не ўпасці.
Будзень скрозь, а свята ходзіць госцем.
Свет сярдзіты рэдка песціць шчасцем,
а знябыты ў ім не бачыць злосці.

Кожны міг расстаўлены да кропкі,
сёння, як і заўтра, як заўжды...
Спраўны майстар Час такі таропкі! —
і ляцяць, ляцяць мае гады.

Поўня, як астылая фаерка,
вечар летні, вечаровы сум,
і не трэба раіцца з люстэркам,
а шчацэ гарэць ад скрытных дум.

З зайздрасці не зойдзецца зайздросны
з тых, што бачаць ноч, як кажаны...
Свет, бы тайна, гэтым і дзівосны,—
што ў ім праўда?.. Што сіло маны?..

Летні сон і душны, і дрыготкі,
бы дыміцца блізенька абрыў...
Сню цябе. Спаткання час кароткі.
А жыцце пытае ўжо: «Ці быў?»

11

Теперь, когда мне звезды ближе.
Аляксандр Блок

Шумяць дажджы... а ліпень з ружай прыйдзе.
Кап-кап з лістка, бы снежка растае.
Дачка шчэ не глядзела ў вочы крыўдзе,
смяшліва мые боцікі свае.

Ёй даспадобы сцежак раздарожжа,
каменьчыкаў памытых лёгкі хруст.
Дачушка, мы працягнем падарожжа,
то проста хустка чэпіцца за куст...

То проста дожджык падае напеўна
на тратуар, дзе стыла шкло ільдзін.
Прахожы азіраецца няпэўна,
а сэрца мае б'ецца: «Не глядзі!..»

Ты! — а вочы шчэ не вераць —
праўда ці гульня ілжы?
Ты! — рыпяць паблізу дзверы.

Ты! — з галін ляцяць стрыжы...
Ты! — забілі кроплі гулка.
Той жа голас... крок... яшчэ...
Ты! — і стала цеснай вулка.
Хустка падае з плячэй...
Ты! — глядзіць дачка здзіўлёна.
Як шчыток яе ўзніму...
Дожджык цёплы, дол зялёны...
Ты! — навошта мне ў зіму?

12
Зіма... зіма... з паводкай адыходзіш.
З лістком апалым надыходзіш зноў...
Ты квецені ніколі не народзіш,
і ўсё ж люблю абшар тваіх снягоў.

Твой ледзяшок, прымерзлы да карніза,
як дар у лёс з багатае казны,
і першы твой капеж, нібыта віза,
у подых немінучае вясны.

Люблю тваё сцюдзёнае дыханне,
яно пры стратах самы лепшы фон...
...Як нецярпліва звоніць тэлефон! —
(Ў радок апошні просіцца —
КАХАННЕ.)

* * *

Чаму? Навошта? — што ні дзень
з пытання.
Вышукваеш нуды маёй прычыны,
а я заўсёды думала, мужчыны
ніколі не ўдаюцца ў сэнс кахання.

Як часам незаўважна ўскрыліць мара,
надзея ўспыхне з аднае усмешкі,
хто знае, на якіх кастрах згараем,
раздзьмухваем якія галавешкі?..

Дзеля чаго? Спрадвечная пакута.
Чакаем ночы, каб не спаць да дня.
Адзін гаворыць — мёд,
другі — атрута,
і кожны выпіць хоча ўсё да дна.

НА ДОСВІТКУ Ў ЛЕСЕ

...Парожні кошык просіць нахіліцца.
Дупло вавёркі бачу на сасне.
Лісічкі расштурхоўваюць ігліцу,
і, як ніколі, сёння лёгка мне.

Паблізу дзесь павінна быць крыніца
расточак пасярэбранай вады,
у сэрцы можна несці таямніцу,
згараць навошта сэрцу ад нуды?

Яшчэ чужы і снам маім далёкі,
ды радасней за вестку аб вясне,
тэлеграфуюць сэрцу біятокі,
што недзе ты падумаў пра мяне...

Ты светла думай...
Сонцу пасміхайся.
Няхай бруяць крыніцы і гады.
Яшчэ чужы...— такім і заставайся,
няўлоўнае — найдаражэй заўжды.

* * *

Папялушка! — ўздрыгваюць кусты.
Мілая! — бы шкельца заіскрыцца...
Словы, як з мінулага лісты,
Папялушцы ўжо даўно за трыццаць.

Быццам бы праз дымчастае шкло,
гоняць скоры ў адвячорак рэйкі,
хоць яшчэ прасейваюць святло
ўспуджаныя пацалункам вейкі.

Словамі не пэндзлем маляваць,
тут свае адценні, свае гамы...
І цікава мне, як будзеш зваць,
калі прыйдзе ўзрост віновай дамы.

КАЛЫХАНКА ДЛЯ АЛЕНЫ

Хутчэй засні, даносіць вецер весні
пачатак слоў, якія я сама
дала калісьці для шчымлівай песні,
і песню тую замяла зіма...

Галлё бяроз марозны студзень гушкаў,
і ў снежны дзень, з работы ідучы,
табе чужы — купіў лясную птушку
і песні той шчымлівай навучыў.

І часта людзі ў наваколлі чулі,
сярод начной прамерзлай нематы,
як на адчаі, горка і прачула
вёў птах лясны самотны свой матыў...

Нібы ў агонь, я ў сцюжу выбягала,
туды, дзе ў ночы білася крыло,
але адразу птушка замаўкала,
як быццам яе ў свеце не было.

Дзіцятка, спі, у доме будзе ціха,
каб жа папрок твой потым не ўкалоў,
пайду спытаю, на якое ліха
ён даў паслухаць мне пачатак слоў...

ШЫПШЫНА ПРЫ ДАЛІНЕ

І ўсе ж я не сказала: «Прэч!»,
хоць знала, што душой астынеш...
Дарма ў знак будучых сустрэч
садзіў шыпшыну пры даліне.

Не мне душу тваю караць,
будзь ласкавейшым з той,
што зараз
яшчэ не ўмее раўнаваць,
яна — твой суд і твая кара...

А мне разлука студзіць скронь —
не захліпнуцца б ва ўспаміне...
І палымнее, як агонь,
цвіце шыпшына пры даліне.

* * *

У дваццаць нуль-нуль на развілцы...
І крокі я чую здалёк.
Заблытаўся ў сонечнай грыўцы
пакутнай вясны матылек.

Ён верны сямейнаму дому,
ён ходзіць з дачкою ў музей,
але не раскажа нікому
пра ўздых, што ірвецца з грудзей.

Пра мой сарафан адмысловы,
пра сціпленькі белы букет,
пра самыя тайныя словы,
з якіх пачынаецца свет.

* * *

Імклівы лыжнік сцежку перабег,
дзе прыгарад лыжня злучае з гаем...
Ідзе такі ціхуткі лсгкі снег,
нібы прырода зараз пазяхае.

Хоць ведаю — не з'явіцца сюды,
хто ўчора абяцаў паўсвету ўсмешкай,
баюся, што засыпле снег сляды
і хутка стане чыстым полем сцежка.

Не звязваюць ні клопаты, ні дах.
Нас міг звязаў...
І трэба быць дурніцай,
каб несці столькі шчасця на губах,
што можна сбння ў бедах усумніцца.

Не ўсе ў гадах праяснена і гладка,
ды марным быў бы тыдняў карагод,
каб для мяне было цяпер загадкай
імгненне, што сказала больш, чым год.

Загадкай застаецца рух планет,
загадка — з прамінулага паданне...
Я слаўлю міг і знаю, што паэт
той, хто ў радок мой удыхнуў дыханне.

ВА ЎРОЧЫШЧЫ МАЛІННІК

1
У камінку гудзе вятрыска,
і аканіца — стук ды стук…
З падполля шоргатам і піскам
на шэпт адказвае пацук.

Сюды ўцяклі ад снегападаў,
ад маразоў і ад адліг…
Маладзічок, бы цень лампады,
і пыл на стосе тоўстых кніг.

І прыдаецца краем свету
за вокнамі шумлівы бор,
і на сцяне, засохлы з лета,
як памяць аб зямлі,— чабор.

І можа быць, цяпер другая,
на тым, другім, зямным краі,
цябе з тугою прыгадае
і назаве яшчэ сваім…

І можа быць, усяк бывае,
там, дзе цяпер мяне няма,
таксама нехта ўспамінае
маё спякотнае імя…

У камінку гудзе вятрыска,
і бор за вокнамі шуміць…
І шчасце зараз гэтак блізка,
што страшна мне шчаслівай быць.

2
Сюды б яшчэ ды куст маліны.
На плечы — мройны сарафан.
І лёгка бегчы за яліны,
дзе совы сцерагуць туман…

Зрываць і ягады,
                    і голас
і азірацца ўсе радзей…
І там,
          дзе лес глухі наўкола,
сумненні выплакаць з грудзей.

… Табе я ўдзячна за вяртанне,
чаму ж так горка ў цішыні
перацінаецца дыханне,
калі былыя ўспомню дні?

3
Ты паглядзі, якія вуды!
Тут жыў калісьці рыбалоў —
вясблы, бесклапотны, руды,
дзе ён, там і цяпельца слоў…

Ён нам пакінуў свой гармонік
губны, трафейны і стары,
і на стале гумовы слонік

усе танцуе з той пары...

А гаспадар пайшоў ва ўцскі,
і мы з табой — уцекачы...
І недзе бераг наш да лек і,
халодны і пусты ўначы.

І ты гаворыш: час спрацуе,
і я кажу: ах, не пара...
І слонік на стале танцуе,
чакаючы гаспадара.

* * *

Вясёлка пёркамі паўліна
над лёгкім марывам гарыць...
У яр страсае цвет каліна,
і, мне здаецца, без пары.

Прыроды веснавой выдвары
ці адцвітанню самы час,—
перад яе самотным тварам
яшчэ зажурымся не раз.

Рванецца птушка, як з палону,
увысь, і зноў замруць кусты,
і голас мой ляціць з адхону:
«Ў ласкавым дні пабудзь хоць ты!»

Ты — справядлівы, мудры, дужы,
хто і апраўдваў, і караў...
Вучыў: хай знаюць роднасць душы,
а сэрца сэрцу не аддаў!

* * *

Ізноў вяртацца ў сталасць з маладосці,
нядоўгаю была цяпер яна.
Здаецца, лісце начыняе злосцю
сцюдзёная і позняя вясна.

Не зразумеюць і асудзяць людзі,
прыму любое ў сэрца пакаранне,
але ніхто на свеце не астудзіць
пунсовых шчок, запаленых каханнем.

У думках і ў пачуццях — куламеса,
заместа болю — радасць б'е з грудзей,
такая дробязь: круг зары над лесам,
і... сэрца зноўку поўнае падзей.

* * *

А ён ляціць, ляціць, як ашалелы,
той ліст, што ападае ў чуйным сне,
дзе ж позірк твой і ясны, і нясмелы,
што сніўся так нядаўна яшчэ мне.

Магчыма, толькі юная цнатліўка
жыве ў ружовым мроіве святла,
а потым і святло з адных урыўкаў,—
я знаю, бо ўлюбёнаю была...

АДНОЙЧЫ У ДАВЫД-ГАРАДКУ...

Рассцеле жнівень на дарогах стынь,
загусне ноч пад пылам далягляду,
пад ногі пенай кінецца Гарынь,
дзе над вярбой кудлатаю прысяду...

Цень ад яе па хвалі прабяжыць,
нібы таропкі коннік з доўгай дзідай,
і ўявіцца за рэчкай на мяжы
ледзь бачны прывід грознага Давыда.

І там, дзе ў змроку знічка растае,
палёўка след заблытае да норкі...
Ўздыхне Давыд: «Хто смеў рассыпаць
Зоркі?» -
а я згадаю позіркі твае.

НА ДОНЕ

Памякчэла позіркам казачка,
камізэлька — стэпавы агонь,
а таго не ведае, дзівачка,—
не бяруць слухмяных у палон.

У лугах маіх краёў туманных
плача каня горасна да дня,
там не п'юць жанчыны закурганных,
не падводзяць быстрага каня.

Вочы васількамі расцвітаюць,
не глядзяць тужліва на паром,
той, каго начамі абдымаюць,
сам не пойдзе потым за Дняпро...

Бераг аддаляецца высокі,
і няма дарогі нам назад,
ты навошта ўспомніў, чарнавокі,
песню пра далёкі палісад?

Невядома, дзе яна патоне,
вось ужо і бераг не відзён,—
закіпае хваля ў сінім Доне,
а гавораць, ціхі, ціхі Дон.

* * *

Век дзівакоў захопленых прайшоў...
Прадметнасць любіць час і мову рухаў.
А я хачу палону мноства слоў,—
слоў, як залева,
слоў, як завіруха...

Не трэба адназначнага: «Маўчы...»
У немаце — губ не адчуюць губы.
Хай доўга ловіць чуйны слых начы:
— Каханая... Жаданая...
— Мой любы...

* * *

Халодны вецер дрэў не скалане,
пад імі словы чуюцца другія,
і ўжо спакойна дыхалася мне,
ды раптам Вы —
ўстрывожанай стыхіяй.

Калі б хоць тры гады таму назад,
я зноў перажыла б — абвал, зацьменне,
а тут... такі натхнёны лістапад!
Мне замінае ўпершынго натхненне.

З якога ўздыму — бліснула сляза?!
Твар засвяціўся,
свет рэальны — гіне...
І ў позірку так рызыкоўна-сіне:
там трыста д'яблаў супраць Вас і за!

Казаў мудрэц: Яно — і наракане,
і сонца і пякучай цемры сплаў...
«Якія вочы мне дало каханне!»[1]
але... спярша душу яму аддаў.

[1] Радок В. Шэкспіра ў пракладзе У. Дубоўкі.

* * *

Як часта ў свеце, бы ў бязладнай хаце,
перад якою госцяю стаю,
бяссрэбранік гаворыць пра багацце,
а хцівы пра нішчымніцу сваю.

Пакрыўджаны глыбей хавае слёзы,
бяздушны — непрыязні пачуццё...
Няма фальшывых, што жывуць без позы... -
ёсць свет
і розны погляд на жыццё.

* * *

Адорыць глеба рупны клопат злакам,
чаканых верне мараю шаша,
дзе лёс вучыў пакутаваць і плакаць,
смяяцца навучылася душа.

А чэрвень па цяплу прайшоўся градам,
а жнівень спапяліў пяшчоту граў,
як можна зараз захапляцца садам,
што завязі ніводнае не даў?

Ды ёсць жа, есць жа ісціна на свеце:
ва ўласнай долі — кожны садавод,
я на слязе ізноў гадую квецень,
пакутую: ці дасць жаданы плод?!

ПЭПКА

Цвіў лён. Жаўцела дзе-нідзе свірэпка.
І раптам з хмаркі лёгенькае — град...
Я з хаты ў двор, а наўздагон: «Там Пэпка!
крычаў дзядуля.— Пэпка там... Назад!»

Там Пэпка! — чула ля віхлястай кладкі,
у лесе — Пэпка, ён жа і ў стажку...
Я да лілей цягнулася з аглядкай,
а што, як Пэпка ўхопіць за руку?..

Бывала, цемра... ані зоркі слепкай,
не ноч — а апраметны дэтэктыў,
ды пазіраў з-за шыбак дзіўны Пэпка,
так, як дзіця глядзіць у аб'ектыў...

Ён не лякаў. Я ведала, што стогне
на печы дзед. А Пэпка... ён — дзівак!
Зусім нядаўна залячыў мне вогнік,
смяяўся ж дзед,— ад Пэпкі мёду гляк!

...Зноў лён цвіце, каля мяжы свірэпка,
мой сын бяжыць да кладкі, да вады,
і я крычу: «Назад, сынок... Там Пэпка!..
Хутчэй вярніся... Чуеш, ты?.. Куды?!»

Куды-ы! — плыве па лугавым кіліме.
Там Пэпка-а! — рэха ўецца па траве.
Даўно памёр дзядуля мой Ладзімер,
а Пэпка і дасюль усё жыве...

* * *

Не кожны мае ўладу, як халіф,
не кожны грошы гэтаксама мае,
ды кожны носіць пры сабе свой міф,
спярша стварае, потым разбурае.

Вось ты… яшчэ прыходзіш гаманлівы,
і словы часта кружаць галаву,
а ўжо не помню дзён сваіх шчаслівых,
у прадчуванні шчасця зноў жыву.

* * *

Не верыць ні ўгаворам, ні слязе
прамоўца слоў і правільных, і смелых,
ён сёння маці кволую вязе
з глухой сядзібы ў дом для састарэлых.

Ужо сабрана ў клункі ўсё, што ёсць,
да сцен бацькоўскіх не прывыклі дзеці,
дзе маці пахавала маладосць,
мо старасць больш утульныя асвецяць?

Ах, цётачка, надзея — не віхор,
каго заўгодна можна абнадзеіць,
мажліва, праўда, састарэлых хор
развейвае самоту штонядзелю…

Тут — адзінота стрэламі ў вушах,
там — фільм штодня ад скрухі і ад гора.
Шчакою трэшся аб стары вушак,
што быў заўжды надзейнаю апорай.

Перавярнуўся з ног на галаву
старэнькі свет пад стрэсамі, няйначай,
ды не шапчы ты: «Дня не пражыву!».
ды не залатвай лёс ціхуткім плачам.

Як б'ецца часам ён за кругам круг,
наш лёс, калі руку прыложаць злыдні,
не плач, а лепш з адчаю ўсяго вытні
таго, хто ўжо не помніць ласкі рук…

* * *

А давай як у даўнішнім...
Зноўку
мы сустрэнемся ў Доме кіно.
Лісце прыме ў шадёр свой салоўку,
ты далонню прыкрыеш акно.

Ты не мой!..
Мы яшчэ незнаёмы.
Нас не вяжуць разладам гады.
Толькі там... у аконным праёме
дражняць квеценню белай сады.

І паглядам разгубленым цесна,
і рука неслухмяна дрыжыць,
і астатнім нячутная песня
з губ у губы праз залу бяжыць.

І паркет закалыхвае слізкі,
ну хутчэй, родны мой, падбяжы...
Стань, як дзень неадступны мой, блізкім,
каб сказаць без сумнення —
чужы!

НЕ ТРЭБА СЛОЎ

Як лёгка спудзіць касякі малькоў
на сініх пашах бацюхны Нептуна...
Не трэба слоў узвышаных, хвалько,
калі пясм свой лёс на розных струнах.

Мая туга амаль і не гучыць,
трывожны гук, а сэрца адспявала...
Завуць да згоды рукі на плячы,
іх жар — агонь бенгальскі карнавала.

Тады навошта ж быць такой цярплівай,
што ні світанак — сонечны настрой,
каб ты дасюль лічыў мяне шчаслівай
і адпаведна гаварыў са мной?!

* * *

Яшчэ ў вачах насіць жыцця святло
і мерацца з прыродай часта сілай,
а дрэва, што ў юнацтве пасадзіла,
ужо даўно мяне перарасло...

Жыве нязменнай ісцінай на свеце,
што калісь справай дум і рук было,
з зародка пераходзіць хутка ў квецень,
а дрэва долі нашай... адцвіло.

ЗАЗІМАК

Ну як табе пад інеем, вяргіня,
ты нібы радасць позняга кахання,
а вось жа кажа: святамі пакіне,
бы абяцае раніцы змярканне.

Ды ўжо было: не раз мяне кідалі,
прывязваючы да надзеі юркай,
адны, што караблі, з вачэй зніkалі,
другія — нібы мышы ў сваіх норках...

Як заўтра быць?
Не трапячы, вяргіня,
яшчэ растопіць іней твой заранка...
Падумаць толькі — святамі пакіне!
Стаіць жа вунь і без бусла буслянка.

ДОЛЯ

Не шкадавала ціхага святла,
якім цвіце палеская каліна,
зыначыла дарогу да сяла,
дзе ботам і мясілі бабы гліну.

Запомніўся ламачча зябкі хруст,
калі мой дзед унукам для ўспаміну
садзіў ля той дарогі кволы куст
загадкавага пахкага язміну.

Цяпер той куст здаецца дварняком,
што некалі ляцеў усім пад ногі,
ён за любым бяжыць таварняком,
бяжыць... і застаецца ля дарогі.

ПАСТУКАЙСЯ Ў АКНО МАЁ ГАЛІНАЙ...

Памяці Алы Кабаковіч

1
Каму з'яўляцца, а каму старэць.
Што сеецца, няхай расце са спорам...
У свеце шчасця можна не займець,
затое ў ім адчайнай скрухі мора.

Наш побыт звёў нішчымную куццю,
няма патрэбы ў казачных жаронцах,
часцей за роскаш дзякуем жыццю,
а трэба яму дзякаваць за сонца.

За ласку непакошанай травы,
дзе ў росах мые крылцы чмель
бухматы...
Жадаю дня наступнага жывым
з адным багаццем —
сонца ў вашу хату.

2
Пад сонцам легка шчодрым
і скупым,
пад ім жыве і радасць,
і трывога,
а свет стаіць спрадвеку на адным:
пазнай у бліжнім друга дарагога.

Ўсе вырастае з ісцін прапісных,

як з-пад страхі трывушчых дрэў —
падлесак,
чым больш лясных праталін у вясны,
тым больш у лесе веснавым пралесак.
Раслін бясплодных хілья камлі
рассунуць прад калоссем свае краты,
і чым мацней буянне на зямлі,
тым адчувальней горыч кожнай страты...

3
Старэнькі свет...
Але не стаць адчаю
музейнаю старызнаю пад шклом,
шчэ снепрка прывыкла прывячаю,
а ўжо трашчыць на рэчках крыгалом.
І там, дзе зімавалі трыснягі,
вярба галінкай крыгу надламала,
мароз на шапкі разабраў снягі...
Вясна прыйшла другім дыханнем, Ала.

4
Далёкі ад турбот зямных Харон,
а Сцікс не зазвініць лясной крыніцай...
Як рана ты спасцігла таямніцу,
што ад жывых хавае повязь дзён.

Жаданых дзен,
прастрочаных святлом
пад купалам дрыготкае сінечы,
дзе слова развітання ў нас было,
яно пачатак сцежкі да сустрэчы...

Не твар да твару, не рука ў руку,
што да чаго —
пакуль мне невядома,
як павадак вяртаецца ў раку,
прыходзіш сном у сцены майго дома...

5
Ты сном прыйшла,
прарваўшы небыццё.
Што там?.. Што там?..—
пакутуе пытанне,
ты на яго адказваеш маўчаннем,
вяртаючы свой вобраз у жыццё.

Вымерваем працягласцю гадоў
жыццё, не беручы ў разлік хвіліны...
Пастукайся ў акно мае галінай,
сцяжэлаю пад завяззю пладоў.

Багаты на цяпло зямны абсяг...
Паўторыцца ў жывым з нас кожны генам...
Ты адышла...
Прыйдзі ж пад сонца ценем,
жыві ўспамінам там, дзе твой працяг...

6
Вясну пачула ў шчытных нетрах мыш,
лягчэй пад талай наледдзю пагорку...

Ты рэхам непрыкаяным ляціш
на самую аддаленую зорку.

Яна ўзышла, яна ужо гарыць...
Праменне ліць і ўлетку ей, і ўвосень,
мігцець штоноч надзеяй угары,
каб дадалося там, дзе аднялося...

Каб нехта з тых,
што шлях свой не прайшлі,
асвечаны яе святлом высокім,
зірнуў увысь і пагукаў з зямлі:
«Ты есць...
Ты свеціш...
Я — не адзінокі».

7

Зямля мая — калінавы куток,
дзе смаляком распаліць мама грубку,
дзе да гасцей памыецца каток,
а госць — не ў хату,
госцяю — галубка...
Крылом бялюткім мільгане між дрэў
і на любімым самым забуркоча,
як быццам плач ці ласкі ціхай спеў
звязаць яна з маей душою хоча...
І ў думках зноў паўторыцца усё:
палескія паляны з пахкіх кветак,
і татава самлелае кассе,
і матчын добра ўроблены палетак...
І салаўіны бэзавы дурман,
зямля мая, усе, што саграваЛа,
і радасць, і натхненне, хай... падман,—
што ўзносіла і смуткам адгарала...
Што інеем, што сонейкам цвіло,
ўсе спадзяванні, пошук і знаходкі,
і горыч, і надзейнае цяпло,
і халадок абуджанай паводкі...
Зямля мая — рабінавы спакой,
лаўлю ў нябесах цень галубкі шчырай.
Куды ж яна?
Ўсе птушкі чарадой...
Усе дамоў...
Навошта ж ей у вырай?

* * *

Адшуміць і ясень мой, і клен...
Стылым ранкам не тужыце, далі,
што яшчэ нядаўна апякалі
палахлівай марай юных дзён.

А цяпер вы клічаце з прысад
пудкіх птушак у чужое лета
ад платоў, дзе мой жаўцее сад,
да садоў больш цёплай часткі свету.

Пах асенняй прэласці ў гаях,
клёкат пералётны над вадою...
Некалі з птушынай чарадою
адыду ў свой незваротны шлях.

Ды хачу я,
каб у тую сінь,
што цяпла не сцеле над травою,
з годнасцю правёў дарослы сын,
а найлепш — з сівою галавою...

Хустачку нацягваю на скронь,
стала раптам холадна і горка...
Ці не з той дарогі на далонь
кінуў вецер лёгенькае пёрка?

* * *

Прывыклі ўнукі да тэлеэкрана,
як іх дзяды да плуга ў маладосці,
як іх бацькі да лесу за туманам,
што зваблівa гукаў да дрэў у госці...

Гаворым, што радзеюць нашы пушчы,
мо высах дзесь астатнейшы ручай?..
У лес хачу, пад схову дрэў трывушчых,
дзе прадзед звера ласкай прыручаў.

РАМАНТЫЧНЫ ВЕРШ

Цяпер я знаю — шчасце злая ноша,
акно ў нядзелю, за якім імгла...
Туман і дождж, гарачы лісця пошум
і вецер з-пад птушынага крыла.

Праб'ецца вечнасць зоркай з паднябесся,
душу агорне дзіўных дум агонь,
і доўга ўночы будзе сніцца песня
пра мурагі, дзе ходзіць сівы конь.

Растане ў золку прывід трапятлівы,
пакіну радасць у трывожным сне,
а ранне бліснe пасмай белай грывы,
ах, гэта конь, напэўна, па мяне...

Сплыве дасвецце хусткай паркалёвай,
рассеюць промні дзіўных дум агонь...
Няпраўда ўсё — адкуль у Мінску конь?!
Хіба што збег з палотнаў Шчамялёва...

* * *

Калі ў лясах зялёных птах пяе
у час начны, халодны і трывожны,
я знаю, ты прыходзіш ад Яе
і зноў са мною сумны, як астрожнік.

На ноч расстанне наша адцягну,
калі ж з усходу сонца адзавецца,
ты пасміхнешся зманліва акну,
бы Той, што прымушае біцца сэрца.

О гэта ўсмешка — горычы ганец,
напэўна, вельмі доўга я кахала,
што нават часу ўспомніць не ставала
усб на свеце мае свой канец...

* * *

Клопаты звязалі нас адны,
і ўсе той жа цьмяны ў небе ветах,
што ж гаворыш, блізкі і зямны,
што жывём на розных мы планетах?

Верыла і ў цемру я, і ў бель,
верыла ў шчаслівую прыкмету,
зараз веру ў дзіўны карабель,
што аднойчы прыляціць з Сусвету.

Дзеці скажуць: «Мамка, толькі глянь!
Як тлумачыць таткаву гаворку?!»
Ціха!.. Прадстаўніцай ад зямлян
ен мяне бярэ на сваю зорку.

Сяду пры сцяжыне на камель,
між галін плыве busліны клёкат…
Дзе ж прапаў чаканы карабель,
у якой Галактыцы далёкай?!

* * *

Ўсё, што ўчора было яшчэ марай,
заўтра сном непаўторным міне…
Пад паглядам стаю, як пад карай,
хочаш чуць ад мяне пра мяне?
Што я маю? Не многа не мала…
Ты смяешся, я плачу скрозь смех,
ўсё слязамі табе расказала…

Ўчора снег…
Сёння снег…
Заўтра снег…

* * *

Калісьці ў зелень апрануцца дрэвы
і свет раслін пяройдзе на мажор,
запросіць салаўя на ўрокі спеваў
начы святлюткай месяц — дырыжор...

Пакуль жа ўсё размалявана ў вохру,
галіны жальбы ўспомнілі свае...
І ўжо сняжок пакінуў свой аўтограф
пад лаўкай, дзе прамень не дастае.

Ды гуд пчаліны, спеў і расцвітанне,—
усё не раз паўторыцца ізноў,
а ты, хто даў сустрэчу і расстанне,
гаворыш: не вяртаецца любоў...

* * *

Любі траву, і першы гром, і гай,
суніцу, што на промніку пячэцца,
а сэрца і трывогі ўсе аддай
радку, што пачуццем на нервах
тчэцца.

Сакратам будзь ці закаснелым снобам,
насі пячатку ўдачы на ілбе,—
задума застанецца толькі спробай,
калі ей цалкам не аддаць сябе.

ПАРАЛЕЛЬ

Няма ні камара, ні мошкі ў спёку,
тады пачне разважлівасць даймаць:
юнацтва ўжо ўсміхаецца здалёку,
а старасці пакуль што не відаць...
І ўецца камарэча, бы малькі,
калі на ўзмежак стаць перад заходам:
па бок адзін — смяюцца васількі,
па бок другі — пайшлі ў калоссе ўсходы...

НА ВАЙСКОВЫХ МОГІЛКАХ

Напэўна, слоў апошніх не сказала.
Цяпер знайшліся словы ля пліты...
Каго бабуля колісь пахавала,
якога сэрца бераг залаты?..

У поўдзень светлы паспяшае ранне,
чапляючы на кожны куст цяпло.
Бабуля спадзяецца на спатканне,—
яно маўклівай кветкаю ўзышло.

А тут жывем...
Спрачаемся без меры,
спрабуй, чужую пыху заглушы,
калі, бывае, добраму не верыш
у самай блізкай, дарагой душы.

Не зробіш дням усім былым агляд,
ды хочацца з харошым пагалскаць,
і шлях у сінь смугі... за далягляд
ўжо не здаецца доўгім і далёкім.

* * *

Ад калыханкі да радка —
бы ў поле матчына дарога,
дзе каля кожнага грудка
спакой матулін і трывога...

Што ні размова, то пра свет —
вірлівы, мройны, адмысловы,
а ў свеце цесна ад ракет,
і стала менш даверу ў словах.

Пагроза страшнага агню...
А мне іскрынка згоды трэба,—
мая дачушка ўпершыню
усмешліва зірнула ў неба.

Там аблачынка растае,
маладзічок сады вартуе...
Дачка Сусвету штосьці буркуе,
я з лёсам гутару яе.

СТЭФАНОВА

Шукаюць вёску Стэфанова
аблокі сорак два гады...
Дзядок з касой сядзеў на дровах,
стаяла цётка ля грады.

Хлапчук выцягваў з пальца стрэмку
над дошкай з гэблікам карпеў...
Дзяліла маці дзецям семкі
і бурачынне несла ў хлеў.
Пад плот адцягвала балею
бабуля — светлае чало...
Да хат зіхоткаю ліленяй
з усходу сонейка плыло...

Прымрою вёску Стэфанова,
хоць не была ў ёй да вайны...
Бур'ян глухі шуміць за ровам,
там сховы ладзяць кажаны.

ЛІПЕНЬ НЕ ДОМА

Ліпень знае ўтому грабель
ліпень бульбу абгарэ...
А на хуткаплыннай Лабе
касяком ідзе фарэль.

У глухую шапку хмары
лезе свердзелам гара...
І ад спёкі на чынары
міражом блішчыць кара.

Легка ўецца пыл гарачы,
за тынамі — алыча,
і сінее даль, як сачык,
што на маміных плячах.

* * *

У сэрцы затрымцеў няясны гук
мелодыі, душой неразгаданай,
ды не звяду ў абдымку верных рук,
не ўмею быць назойліва-адданай.
Заўжды ёсць боязь паглядзець здаля
на ўсё, што ёсць у свеце нашым цесным;
туман з вачэй сыходзіць снакваля,—
мелодыя... шкада, яшчэ не песня.

* * *

Успеньвае стаялую ваду
вяслом
                    той, хто маўчыць ізноў упарта...
Не крыўджуся, бо знаю, не знайду
з ім шчасця, без якога жыць не варта.

Даверу думкі сумныя вадзе
і сцежкам, што ўзбягаюць на пагорак,
можа, яго адна з іх прывядзе
у дзень, пад позірк недасяжных зорак.

Бо зоркі знаюць толькі вышыню
і могуць бачыць рознаю гадзінай,
як будзе пераконваць цішыню,
што я была ў яго душы адзінай.

* * *

Выбліснуў дзень,— як прыроды адвольнасць,
з яснага неба на пашу зялёную гром...
Упершыню адчуваю бяздомнасць,
маючы светлы памерамі дом.

Трэба куточак маленькі — не пута,
з радасцю трэба, дзе ў лішніх трывога...
Зараз сустрэць бы таго баламута,
што даць мог усё,
                                        ды не даў мне нічога.

* * *

Кароткіх сустрэч на прыпынку не будзе
і доўгіх размоў пры святле ліхтара...
Ад жалю ўратуюць сардэчныя людзі,
ад плёткі — усёбачнае вока двара.

Над светам глыбока ўздыхне завіруха,
і ў белай, бы з цвету каліны, начы
заплача няшчасны — пякельная скруха,
шчаслівы падумае — песня гучыць.

Да кофты дзіцячай прыладжваю брыжык,
вучуся ў разважлівай строгасці жыць...
А кот Бургамістр, бесталковы і рыжы,
самлелаю вартай на сходах ляжыць.

ЗЛАСЛІЎЦУ

Не трэба злоўжываць даверам,
дзе не аціхла горыч слоў,
дзе крыўда стукаецца ў дзверы
так, як да вас мой дзеяслоў:
«Спыніцеся!
Бо зло ў намерах.
Ваш едкі смех гучыць дарма...»
Тады душа жыве ў зняверы,
калі ёй веры ўжо няма

ДЗЯДЫ

Звычайна ўсё, вячэра як вячэра,
чамусьці толькі бацька мой не есць,
і мама кажа: «Выйду і яшчэ раз
зірну, ці добра прычыніла клець».

Брат просіць сына: «Клямкаю не ляскай.
Вялікі дзень, хіба не аццурэў?..»
Багаты стол... Над ім у рамцы дзядзька,
у танку ён пад Вязьмаю згарэў.

...Гусцее ноч. За сценкай бразнуў
                                        рыдзель,
у гнёздах сціхла птушак валтузня.
Спі, мама,— аніхто да нас не прыйдзе.
Спі, тата,— ў сенцах бавіцца скразняк.

* * *

Старэюць людзі, дрэвы і кусты,
прыроды рух,— ён і суддзя, і сведка,
ужо да зор пракладзены масты,
а ў вечнасці не быў ніхто ў адведках...

Па ніцях нерваў мой сыходзіць час
пад дахам, дзе заўжды ў адным парадку
з зімы ды ў лета вечны Валапас
пераганяе зоркавыя статкі.

І ўсе законы — і быцця, і з'яў,
як не праломіць векавая прызма,—
жыццё ў абсягах вечных толькі прысмак,
а што ёсць смак,—
                                        ніхто мне не сказаў.

ГУАНЧЫ

> ...Калі скласці спіс неразгаданых таямніц свету, дык загадка гуанчы, відаць, акажацца ў ім на першым месцы.
>
> *З часопіснага артыкула*

У часе загубіліся гуанчы,
ці нешта я паблытала ў часах,—
крылаты брыз галінку пальмы няньчыць,
начуе сонца ў рыжых валасах...

Балюе сінь славянская ў паглядах,
гуанчы —
дзеці волі і ліян,
сям'я адна,— ім невядома здрада,
і хцівасць,
і варожасць,
і падман.

Як і калі прывецілі Канары,
дзе прарадзіма? Хто адкажа мне,
сатканай з жалю, рызыкі і мары,
ідуць гуанчы — ліст не шалахне.

Ідуць гуанчы — вяне пыха франтаў,
а летуценнік вызначыць уміг,—
яны нашчадкі пастухоў атлантаў,
шчаслівы момант выратаваў іх.

Грымучай прорвай дыхаў вал патопу,
ён гарадамі мераў глыбіню...

Час — не тэатр, але чаму Еўропе
прымерваецца мантыя з агню?..

Душа — матыль на веснавой выгодзе,
ёй дораг і палетак і бур'ян...
— Ау-у-у, гуанчы! — пакрычу ў стагоддзі,
ў адказ заплешча хваляй акіян.

У ЧАКАННІ ВЯСНЫ

Шуміць вясёлаю дзяўчынкай
сасна — дрыготкі мройны свет,
і на далонь ляціць сняжынка —
святлістай раніцы прывет...

Шумі, сасна, пад ветрам рэзкім,
твой шум — жыццё чужой душы.
Ты толькі першую пралеску
іглiцай не запарушы.

* * *

Казаў мудрэц: яно — і нараканне,
і сонца, і пякучай цемры сплаў...
«Якія вочы мне дало каханне!»,
але... спярша душу яму аддаў.
Гляджу на ўсе вачамі маладымі,
і гнеўнымі, і добрымі ўдвая...
Каханне і прынізіць, і... узніме,
пакуль у ім жыве душа мая.

* * *

Пры горкіх днях усе добразычліўцы.
Калі ж удача?.. Колькі вас, сябры?
Змяркаецца, а ў шклянцы чарнабрыўцы,
як россып промняў з далані зары.

Настрой мой адпаведны інтэр'еру,
а на тваім абліччы жалю цень...
Прыйшоў. Глядзіш вачамі недаверу,
нібы ў суседа ўкрала гэты дзень.

Да цемрадзі — ахвочая макрыца,
а сэрцам шчырых любіць адзінота...
У кутку таршэр, як прывід Дон-Кіхота,
і ен адзіны сёння ў доме рыцар.

* * *

Вазьмі і зразумей, дзе шчырасць,
а дзе прывычнае ныццё:
абкрадзены — пяе пра вырай,
пра боль — аблашчаны жыццём.

І ты, каму я ўслед глядзела,
як богу...
Дыхаць не магла.
Заняўся мітуснёй здрабнелай
з пыхлівым выглядам арла...

КУЛЁМА

Была вятрам бязлітасным знаёмай.
Ніхто не ведаў — хто яна? Адкуль?
Ішла сялом, шапталі ўслед: «Кулёма!
Не дзеўка, а саломы мокрай куль».

На тое й слова —
 ўсцешыць і параніць,
калі ж клявалі зябліва гракі,
у сажалцы знайшлі яе пад ранне
скупыя на размовы рыбакі...

Хавалі,— сонца выбліснула ясна
на дрэвы, на зрудзелую траву,
і нехта з цётак у далоні пляснуў:
«Ба-а, людцы, як жа, бедную, завуць?»

З часоў тых, кажуць,
 ля жытоў нязжатых,
дзе дзікае шалее васаўё,
Кулёма супыняе нежанатых,
пытаецца: «Дзе прозвішча мае?»

* * *

Пражыла адліжны тыдзень,
як быў увесь — да драбязы...
Хто не прыйшоў — ужо не прыйдзе,
яму не згрозяць маразы.

Ільды ізноў бяруць у ковы
вады рачное акаём,
і хтось чужы і выпадковы
на мэце мой трымае дом.

А ў гэтым доме без астачы
усё аддадзена, як ёсць,—
мой горкі плён, мае няўдачы,
журба, пяшчота, весялосць...

Усё аддадзена дарэшты,
нязвыкла пуста стала ў ім,
і недаказанае нешта,
як лёгкі дым, як лёгкі дым...

АДЗІНОТА

Кастрычнік па дарозе ў лістапад
з цікавасцю лістком у фортку гляне…
Яна даўно прыйшла ў дзіцячы сад,
даўно яна працуе ў садзе няняй…

Як дзетак корміць!
Потым ім пяе,—
цяпло з душы выспеўвае да грама,
і ёй здаецца, кожнае яе,
але ніхто з дзяцей не скажа: «Мама…»

* * *

І ў рыфмы лёгкай ёсць свае кантрасты,
да слова «боль» прыпала «алкаголь»,
а недзе побач думкамі фантасты
ляцяць праз астэроідную золь.

Хлапчук-акселерат, мне сімпатычны,
ў запале прэч адкідвае пенал,
расказвае: ён бачыў сон касмічны,
сузор'е Рыб нам падало сігнал…

Прыдумаць можна хоць якую з'яву,
ды па-зямному разважае век:
так доўга з мары мы рабілі яву,
што дзе-нідзе згубіўся чалавек.

На чэрствасці прапаў ці на выгодзе,
я ўсё ж яму як брату напішу,—
перш чым зірнуць у новае стагоддзе,
пільней зірнём ва ўласную душу…

ПТУШАЧКА

Бабіна дарога ад печы да парога.
Прымаўка

Патопчацца на досвітку ў двары,
свяцілу ўстаць з-за лесу дапаможа...
«Ты, сонейка, дзень добры сатвары»,—
ўздыхне яна дый сядзе на парожак.

І будзе доўга, ціхая, глядзець
у неба з яснатою галубінай,
і да сябе падцягне ночвы з глінай,
і стане над падатлівай карпець...

Нязвыкла пуста ў полі і ў гаях,
бяроза без лісця дрыжыць над склепам,
мінаюць дні, а цётачка ўсё лепіць:
«Хутчэй ляпіся, птушачка мая...»

Ужо напіўся ўволю луг дажджу,
акраўкі хмар з ляшчын здымае вецер...
— Што робіш, баба? — пасмяюцца дзеці.
— Ды на па рожку, мілыя, сяджу...

Збанкі і чыгункі тырчаць на плоце,
прыблудны цуцык трэцца каля ног,
ды знаў бы хто,— жыццё прайшло
ў палёце,
хоць і было ў ім — печка ды парог.

МАЦІ

Хусцінку паправіць,
абцягне рукаў,
гаворыць,
здалёку
прыехала к сыну,—
хтось месцам жыхарства
наш горад назваў,
а поўнага
адраса
ёй пе пакінуў.

Вачамі гатова
ўхапіцца за дол,
калі
каля шыльды
стаіць ледзь жывая,
тры дні
ёй даказвае
адрасны стол
з сухою дакладнасцю:
«Не пражывае!»

Аблокамі снег
пад нагамі растаў,
са школы іду я
завулкам
азяблым
і міма прайшла б,

каб пад ногі не ўпаў
з кішэні здарожанай
зморшчаны яблык.

Чапляліся словы
за гонту, за сад
у тым гарадку невялікім
пад Брэстам...
І здзівіцца сын,
як скажу неўпапад:
«Няўжо ён усё-ткі
загінуў без вестак?»

РАНІЦАЙ НА КАМАРОЎЦЫ

А мне патрэбны сёння толькі кветкі.
Заместа неба — кірмашовы дах,
прылаўкі, што цяжкія ваганеткі,
і ў кожнага свой асаблівы пах...

Як весела гандлюе цётка рэпай,
а ў сетачцы хлапца, што есць халву,
сумуе па гарачым волжскім стэпе
паголены прыродаю кавун.

Мне ж сум — не сум...
Я сэрцам акрыяла,
а ўспомняцца нядаўняй ласкі ранкі,
ўсплыве радок, што напісаў Купала,
яны, «як сон нязбытай абяцанкі».

НАЗІРАННЕ

Хтось пад гару ідзе, дзе зоркі,
кагосьці з той жа самай горкі,
бы зліжа, змые часу вал...

Жыццё — то ўзвышша, то правал.

У ПРАДЧУВАННІ БЛІЗКАЕ РАЗЛУКІ

Ніхто не скажа сёння мне, чаму
ледзь не чапаюць голле яблынь хмары
і вецер, быццам весела яму,
распырсквае ручай на тратуары.

Як пастушок, што ў поле выйшаў без
звычайнае і ёмістае кайстры,
уздрыгну раптам, бо чамусьці бэз
нагадвае пах восеньскае астры.

Я буду помніць да апошніх зорак,
якія згаснуць на канцы жыцця,
няхітры сэнс ажыўленых гаворак,
што цешылі, як цешыць спеў дзіця.

Хвалююць зоркі тайнамі спрадвеку,
і быў заўжды вясёлым месяц май,
чаму ж так горка, быццам чалавеку
сказала вельмі блізкаму: «Бывай...»

ЗА ДЗЕНЬ ДА СНЕЖНЯ

Ужо на тры замкі закрыўся жмінда
і недзе перад ложкам ловіць моль,
а па садах згалелых ходзіць крыўда,
я чую — дрэвы скардзяцца на золь.

Слата, слата... а ў позірку чаканне,
бы феерверкам выбухне зіма...
Прымроіцца, як ясны дзень, каханне,
цьфу на яго! Яно заўжды чума.

Гартае свет турбот будзённых кнігу,
нямала ў ей старонак для мяне,
і круціць лбе, нібы разводдзе крыгу,
не сплю... Чакаю сонейка ў акне.

АДЧУЖАНАСЦЬ

Праз тоўшчу хмар
праб'ецца яркі Марс,
надзея снамі лёгкімі ўзбуяе,
есць месца шчасцю,
ды аднойчы фарс
жыццё
на сцэне лёсу разыграе.

Свет патануў у водблісках трывог,
а вы крычыце:
«Поўня нам пасвеціць!»
Якая поўня, мілы дэмагог,
пакіньце гэту казку нашым дзецям.

Адчужанасць...
Пад норавам яе
мяняюцца аблічча і характар,
утульнасць бачнасць згоды надае,
ды, ўрэшце,— ненадзейны дэкаратар.

Снег выбеліць укамянелы дол,
свой час цягну, бы тонкі пасак з гумы,
і сэрца суцяшае валідол,
як у юнацтве мройны пах парфумы.

З дзён саскрабаю быту каламуць,
святла зямнога вызначыўшы межы:
есць у мяне на ўсходзе рэчка Друць,

на захадзе — дыханне Белавежы.

За словамі чаканымі — падман,
вы ўвесь ужо ў абсягах незваротных,
а снежань, як зацяты графаман,
перакнанаць спрабуе ў адваротным.

ЛЮБОЎ

З лета стог, абкладзены кляёнкай.
На штыкетах — жоўтыя глякі...
Недзе мама бразгае даёнкай,
недзе тата носіць смалякі...

Там заўжды здаецца ўсё нязменным,
дворыкі, прыязнасць і давер,
а за хмару дзень ляціць праменны
і сухое лісце — за каўнер.

Ды не сумна змучанай прыродзе,—
дзеля дзён нязнаных адгарыць...
Неўпрыкметку з будучым стагоддзем
клопат мой спрабуе гаварыць.

З кім жа там спусцелы лес гамоніць?
Хаты люд склікаюць пакрысе...
Праца рукі рупныя натоміць,
але дух няскораны ўзнясе.

Як агніста долю выкрасала
не адну ў лясістай той глушы...
Я пра гэта мала так пісала —
ўся любоў засталася ў душы.

ПАЭЗІЯ

Радок — спадман, ён толькі рамяство,
штуршок да неспакою і сумнення.
Уяўным развярэдзіць хараством,
няспраўджаным апаліць летуценнем.

Я шмат разоў пытала, што ёсць Ты,
ў сяброў сваіх, у птушак, у сумлення...
Ты дадаеш бяздумным пустаты,
разумнікам не дадаеш гарэння.

Ты ў снах маіх гаротніцай крычыш
і дзіўна спакушаеш паднябессем,
арліцаю здаешся на плячы
і б'еш наводмаш салаўінай песняй.

Бываю часта рознаю ў жыцці:
і сейбіткай, і часам пабірахай...
Што ж Ты такое?— зноў пытаю ў птаха,
птах у прастору гулкую ляціць.

ЗІМА. *ДАРОГА Ў ЦЯХЦІН*

Пяюцца гучна оды часу,
ды з кожным днем цяжэй Пегасу
сярод бетону і машын.
Мінецца ўсе...
Адно нятленна,
што разварушвае нязменна
турботы горкія душы...

Па снезе мама йдзе да студні,
пейзаж адзін малююць будні,
і гоіць думкі светам гэтым,—
аплаканым
і зноў апетым,
а ноччу размаўляе з тым...—
халодным,
змрочным,
нежывым,—

куды сыходзіць ўсё жывое,
далёкае
і дарагое,
скуль не вяртаецца ніхто...
Яму раскажа пра кароўку,
пра Вольку —
хворую залоўку,
з пытаннем:
а паробіш што?..

Сплеў кош для бульбы
брат стрыечны,
ёсць луста хлеба да яечні,
хоць даглядае Вольку сват...
Ад студні мама йдзе няспешна,
свет для яе, святы і грэшны,
сышоўся на акенцах хат,
дзе не рыпяць бадзёра ганкі,
дзе ўнукам не майструе санкі
маўклівы дзед, а круціць вус...
Мятуць імклівыя завеі,
бы рассыпае хтось лілеі
на сцежкі роднае абрус...

ПРЫ ЗАХОДЗЕ СОНЦА Ў ПАРКУ

Чакай, заход, яшчэ хвіліну,—
на тры бакі жыццё відно,
адводжу ад вачэй галіну,
бы разнавешваю акно...

І мне не страшна быць адкрытай,
мой сталы воблік не абраз...
Іду сцяжынай добра ўбітай
заўжды, нібы ў апошні раз.

НАПРАДВЕСНІ

А дождждык быў гарэза-бутафор,
кап-кап,—
ледзь пырснуў і пабег наўцёкі,
і толькі капяжы (вясёлы хор)
мелодыяй плывуць па вадасцёку...
Прылёг прамень хітрушчы на грудок
і, знай сабе, свідруе халадэчу,—
сумуе снег, разрумзаўся лядок,
а павадак зайграў накцюрн сустрэчы...
Відно, згадала бульба баразну,
бо з поўнага каша — кувыль —
пад дзверы...
Што ж, паважаю добрыя намеры
і гавару: «Іду гукаць вясну…»

КАЛІ НЕ ПІШАЦЦА.

Навошта думаць, што няма хвіліны
больш чыстай, чым сустрэча нашых гу
у зараснік, дзе друз і грудкі гліны
прынёс пах лесу ў пёрках крыжадзюб.

І просіцца душа на тое ўзлессе,
дзе гэткі ж самы — норавам круты —
заместа шчасця даў у лёс мне песню,
з якое сёння пасмяяўся ты.

Пчала звініць. Ручай лясны бруіцца.
Ім, можа, ў нечым песня прайграе,
ды здзівіцца галодная ваўчыца,—
ёсць гук між дрэў, а голас не яе.

ЖАНЧЫНЫ

Патрэбны лугу веснавому травы,
а ў мове стала лішнім слова «вернасць»,
мы сёстры аднае цяпер дзяржавы,
пад назваю даўно не новай «рэўнасць».
Б'е ў вочы фар насмешлівых святло,
спрабую быць і мудраю, і добрай,
а ўслед, напэўна, выгукнула б: «Кобра!»,
каб у самое джала не было.

* * *

На сцежку выйду палявую,
дзе адгарае зверабой,
і цень за мною мой палюе,
як я за доляю сваей.

Не ўспамінаю, што забыта,
мае заўжды жыве пры мне,
удаль гукну, і мятлік з жыта
да рук даверліва прымкне.

За даўнасцю не шкодзяць страты,
без груза лішняга лягчэй
глядзець на летні луг стракаты
вяселым полымем вачэй.

І лугавая птушка хліча,
і ад травы салодкі пах
змывае горкі пыл з аблічча
і застывае на губах.

Мне гэты пах даўно вядомы,
і ўжо прыкідвае цану,
як ліха горкае бяздомны,
мой прыцемак з-за бур'яну.

І не грашыма — дробязь грошы!
ен возьме іншым, як бяруць
садоў ружовыя парошы

у салаўіную пару.

За нечаканы міг удачы
і за вячэрнюю зару,
з якой я голасам гарачым
пра дзень шчаслівы гавару.

РАЗВІТАННЕ

Што задумвалася — не збылося.
Год прайшоў, як праплыў па сцяне,
і ўсміхаецца блізкая восень
гронкай горкай рабіны ў акне.

І над полем будзённай работы
невясёлае мары туман,
ні чакання, ні слёз, ні пяшчоты,
толькі злога бяссоння дурман.

І пакуль маладзік не патоне
ў прыбярэжных зялёных вірах,
стану ярасна мыць падваконне,
пыл з пакрэсленых стосаў сціраць.

Каб жа выжыла дужае сэрца,
стану піць дзівасіл з гладыша,
а няўцямны сусед рассмяецца:
«Бач, пяе ў маладзіцы душа».

* * *

Не дастаткам, а сэрцам расла.
Я да шчасця сябе рыхтавала...
Ты не помні тых слоў, што сказала
не падумаўшы,— з гневу, са зла...

Гэта слабасці прыкрай начынне,
ты дакорам пустым не ўкалі
і жанчыну пазнай у жанчыне,
бы ў дзяўчынцы дзяўчынку калісь...

ПОЗНЯЯ ВОСЕНЬ

Які пейзаж... як страшна восень плача.
Хоць шчодры, хоць бязбожны эгаіст
у днях сырых нічога не зьначаць,—
апошнім прывітаннем б'ецца ліст...

А мне дык добра праз выццё і стогны
ісці ў імжаку — свету не відно...
Мігцяць слатой захуканыя вокны,
як кадры шматсерыйнага кіно.

Сцяну дажджу і ветру завыванне
наматвае на мокры ствол імгла,
і столькі ў голлі стылым шкадавання...
Я гэта ўсе раней перажыла.

* * *

Спадзе раса, і адшуміць калоссе:
раса пад сондам, колас пад сярпом...
Усяго даўжэй —
з абложнай скрухі восень,
ўсяго цяжэй — згінацца пад гарбом
надзей, чакання ці расчаравання...
То ўніз, то ўгору хваля пачуцця,—
і гэта ёсць пачатак шчыравання
душы ў будзённым рэчышчы быцця.

* * *

Жыву з жыцця, і можна было б лепей,
мудрэй, святлей, але вазьму дачку,
і, як дыхнуць, у два старанні злепім
снегавіка на снежным пятачку.

Парадуемся, сядзем, памяркуем,
фантазіі дае крыло — запал,
і вось ужо не лепім, а будуем,
бы на аблоках, з аблачын квартал.

Мы садзім лес,
вяртаем рэчкам воды,
мы думкамі імкнём за небакрай
і ў свет далёкі пад сцягамі згоды
пускаем поўны шчырасці трамвай.

Хтось прыадкрые звыклай позы маску
(адкрыты твар мільгае ўсё радзей),—
а мы хутчэй!.. А мы ствараем казку:
свет новы і не новы для людзей.

Балотца, гай і журавель над гаем,—
чутно, як трызніць казкаю зіма...
І мы яе вясёлаю ствараем,
а сумная народзіцца сама.

СУСТРЭЧА

Час для Вас не лекар, не грымёр...
Дзверы насцеж,—
Вам, як ветру, рада,
толькі клён за шыбкаю замёр,
бы рысак
пад пугай канакрада.

Памяць наша — бездані сувой...
Дзе ж сасна,
што слухала, як плачам
разрывала крокаў Вашых шво
ў спадзяванні,
што змагу зыначыць
Ваш прысуд:
ад сэрца адарваць...
Адарвала.
Дзякую.
Не помню
ні сасны, ні спробы даравацъ...
Засталіся толькі словы-промні
у радках збалелых сумаваць.

Словы — промні...
І туга — радзей...
Смутак губ і адзінота локцяў
прытулілі лета да грудзей,
вернутае гронкай белых флёксаў.
Іх прынёс...
Ці варта, хто прынёс?
Выпілі бабулі нашы гора,
і ўсміхнуцца вырашыў мне лес,
ды пра гэта гучна не гавораць.
Што маё?.. Пра Вас хачу найперш
чуць цяпер, далёкі мой і светлы...
Ціха як...
Я ж рада Вам, як ветру...
Боль той даўні —
мой найлепшы верш.

САЛАМЕЯ

> «...І па форме, і па зместу яшчэ больш набліжаюцца да прыгодніцкага рамана ўспаміны ўраджэнкі Беларусі Саламеі Пільштыновай...
> Да іх цалкам стасуюцца словы, сказаныя з іншай нагоды, аб тым, што часам «сам дакумент можа стаць літаратурай дзякуючы дзівоснай верагоднасці, выключным фактам, выдатнай асобе аўтара., нязвычнаму яго лёсу...»
> *Адам Мальдзіс,*
> *«Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя». С. 33, 40.*

ВЕРШ
НА ЗНАЁМСТВА
З ЯКУБАМ ГАЛЬПІРАМ

Паляванне... Трубіць зычны рог.
Сэрца б'ецца, бы ўзнялі арэлі...
Думаў, рысь між голля падсцярог,—
пташку лёгкакрылую падстрэліў.

Пасадзіў на гнедага каня,
конік мой, не дай у пыл упасці!
Яснага прасіла ў неба дня,
выпрасіла неўспадзеўкі — шчасце.

Конік — быстры, ясені — сцяной,
а даліна — ўсмешкаю Айчыны,
будуць потым слёзы над труной,
высахлае голле біручыны[2]...

*

Спеліць, спеліць сонца
ягаду-ажыну,
сонда — не ў аконца,
еду на чужыну.
Ягаду-ажыну ў набірку не браці,
еду на чужыну,— горка плача маці.
Толькі я не плачу, хоць журуся дужа,
еду на чужыну, еду з любым мужам.

Ля варот старчанка, камізэлька — ў дзірах,
кажа: «Сцеражыся лекара Гальпіра...

Бо не пахнуць мёдам сцежкі
на чужыне,
прыгажосць завяне і Гальпір
пакіне...»
Слухаю старчанку і смяюся шчыра,
я не наракаю за нядобры вырак...

Долю не ўшчуваю, не прашу адхлання,
еду пад аховай вернага кахання...

---

[2] Расліна сямейства маслінавых.

ПЕСНЯ
ПЕРШЫХ ДЗЁН
НА ТУРЭЧЧЫНЕ

Звініць струною тонкай саз[3],
бы за сцяною нехта плача...
Душа мая кладзецца ў сказ
любові даўняй і гарачай.
Шлю прывітанне ветракам,
узлескам пушчаў гаманлівых
і слухаю, як жабракам
ашык[4] прарочыць лбе шчаслівы.
Каму ж пакінута напасць
туп, што ў дні нядолю ўвяжа,
руку чужына мне падасць
ці каменем на сэрца ляжа?!
Тут пры дарозе не шуміць
сасна галінаю пявучай,
і ўсё мацней душа баліць
ад думкі смутнай і гаручай.

Шлю прывітанне ветракам...

БЯССОННЕ

С а л а м е я
(усхвалявана)
Якy б, прачніся, сціснула дыханне!

[3] Струнны шчыпковы інструмент.
[4] Ашык — песняр, народны спявак.

Зноў той жа сон...
і багна, і вада...
Нядобрае трывожыць прадчуванне,
дапраўды, ходзіць блізенька бяда.
Якy б, прачніся...

Г а л ь п і р
Я даўно не сплю...
Ты проста не прывыкла да духоты.
Спакойна спі... Я — побач, я — люблю,
і пра цябе ўсе думкі і турботы.

С а л а м е я
(развažліва)
Куды нас гнала?
Добра мне з табой,
здаецца, часам шчасця аж замнога...
Але адны... і трэба быць сляпой,
каб не даймала пухіром трывога.
Я разумею, хочацца раскошы...
Пакуль з табой —
усё ў жыцці знайду,
але, Якуб... Атрута там, дзе грошы,
свет на грашах гадуе злыбяду.

Г а л ь п і р
(злуецца)
..? Табе ніколі, жонка, не казалі,
знай свае месца, дурань,— з воза злазь!
Табой, відаць, яшчэ не пагарджалі?..

Нядобра, калі тварам пхнуць у гразь!
Пакутуеш?
Трывога і няўлежнасць?
Спі, жонка!..
Грошы — гэта незалежнасць

С а л а м е я
(горка)
Якуб!.. Якуб!..

ПЕСНЯ
ШЧАСЛІВАГА ДНЯ

Жыцце, як лета без спякоты,
жыцце, як восень без дажджоў,
кал і няма ў душы пяшчоты,
калі згасае ў ей любоў.

Завеш нясмелаю дзяўчынкай,
бо пры табе — цішэй вады,
пакінь мяне, і я дажджынкай
ўпаду, каханы, у сляды...

Стань ля чужой сядзібы тынам,
сцяліся ля другой травой,
я не сшалего з успамінаў,
між вас прабʼюся крапівой.

Не запужае адзінота,
не ўскружыць галаву фларын[5],
твая любоў, твая пяшчота,
як вол і боскае дары...

ПЛАЧ
НА СМЕРЦЬ ГАЛЬПІРА

То не хмара з неба месячык сагнала,
гэта ўчора жонка мужа пахавала.

Мужа пахавала, долі не зазнала,
хай бы ж наша ліха у зямельцы спала.

Да каго звярнуцца з просьбаю-паклонам,
мо суніме жаль мой лекар з Вавілона?..

Пры каханні лекі — бляск вачэй ды вернасць,
роспач і бядоту лечыць — міласэрнасць...

Ад агі пасыльны — хлопчык чарнавокі,
ты, Якуб, не чуеш — сном заснуў глыбокім.

Просіць хлопчык рады позіркам пакутным,
ты, Якуб, не бачыш — сон твой непрабудны.

Пры табе, Якубе, я была дасужай,
лекар з Вавілона раіць: стань за мужа...

Для агі з пасыльным адпішу вакцыны,

[5] Грашовая адзінка, якая была распаўсюджана таксама і ў Турцыі.

вось і Саламея — доктар медыцыны.

САЛАМЕЯ
ЗАПІСВАЕ Ў ДЗЁННІК

Адзінота... плач... работа...—
ўсё маркота!

Засляпіла вочы мука!
І дакука! —

Днюе ў сэрцы і начуе,
можа, досыць?!

О, як доўга боль галосіць!
Хто пачуе?..

ДВА ВЕРШЫ НА ЗНАЁМСТВА
З КНЯЗЕМ РАКАЧЫ

Як развеяць боль гарачы,
добра знае князь Ракачы.
Лоўкія расставіў сеці:
ўчора падарыў гарсэцік.
Сёння пераслаў каралі
з воляй княжай, каб чакалі...
Каб дварняк слядоў не нюхаў,
каб сышоў з падворка кухар,
каб была лашчнай пані
з князем і ўначы, і ўранні.
Ёсць у князя верны лёкай,
ён ад пані недалёка,
бачыў: пані з суму гіне,
князь Ракачы сум суніме.
Тварык белы абцалуе,
пан і з князем забалюе...
Князь ёй добрых коней купіць,
а падману ён не любіць.
Князь Ракачы — князь удачы

О-о, мы гэта шчэ пабачым!..

*

Князь Ракачы — шал гарачы
хоча ласкі без астачы,
спакусіўся на нядолю,
пакладу бліжэй пістолю...
Гэй, мой кухар, добра слухай!
Будзе князю аплявуха!..
Кухар, позіркам не бліскай,
князь Ракачы недзе блізка...
Вось чадра, а вось спадніца,
выйдзі князю пакланіцца!
Каб салодка князь не марыў,
вядзі князя да чынары,
абдымай яго штосілы
і шапчы на вушка: «Мі-ілы!»,
а калі рукам дасць волю,
я пушчу у ход пістолю...
Грымне стрэл,— канец прыгодзе!

Хапай князя з крыкам: «Злодзей!..»
Што ён князь,— не дух сабачы,
хай даказвае Ракачы
грозным стражнікам і бею...
Князь папомніць Саламею!

РАЗМОВА З САБОЙ
ПРЫ СУСТРЭЧЫ З ПАЛОННЫМІ

Было калісьці многа ў іх адвагі,
а запісала доля ў бедалагі...

З цікавасцю ў мой бок глядзіць палонны,
а збоку — тоўсты, ён, відаць, галоўны.

Што ён сказаў таму, што воч не зводзіць
з мяне, чаму рукамі той разводзіць?..

Пабег да гандляра з ажыўшым тварам,
зайду і я, нібыта за таварам.

Вось ен... купляе мыла і паперу,
чаш ж стаю разгубленая ў дзверах?

І болю, і абраз душа зазнала,—
такога б, можа, я і пакахала...

Прыгожы твар, хоць і зарослы шчэццю,
мо гэта лагер іх ля рова за мячэццю?

Няма ў мяне адданае сяброўкі,
пра лагер распытаць патрэбна ў накаёўкі...

*

Ах, гэта ноч... Як дыхае спякотай!
Праклала поўня сцежку да прысад.
Даруй, мой боль, нязвыклая пяшчота
ўпусціла промнік радасці ў пагляд.

Раяцца словы, ім у сэрцы цесна,
а над мячэццю зорка, што ліхтар,
гуды плыве мяцежнай мроі песня,
яна душы ўстрывожанае дар...

О, я з жаданнем палкім не сваволю,
бо згуба там, дзе палыхне агонь,
хачу вярнуць зняволенаму волю
і чую: сэрца трапіла ў палон.

НОЧ.
СУСТРЭЧА З ПІЛЬШТЫНАМ

П а к а ё ў к а
(радасна)
Сюды... Сюды!.. Здаецца, бачу лаз!

С а л а м е я
(раздражнёна)
Ды пачакай!.. Тут дрот! Не адшчапіцца!
А што, калі пачуе варта нас,

не ў лесе мы, крычыш чаго, дурніца?!

П а к а ё ў к а
(вінавата)
Зраднела я... Усё-ткі, пані, лаз!
Вой-вой! Хто тут?! Дальбог, дыханне чую...

С а л а м е я
(злоена)
Чаго ж стаіш, як лялька, напаказ?
Хто ж крадзецца слупом у ноч глухую?
Прысядзь!

Г о л а с з ц е м р ы
Хапай!.. Лаві!.. Ха-ха-а!..
Каб мне не ўстаць, ля лагера — жанчыны!

С а л а м е я
(з хітрынкай, лагодна)
А ты, як бачу, рады пабрахаць,
лепш запытай, з якой мы тут прычыны?
Вясёлы голас, слухай, памажы,
напэўна б, варта так не гаварыла!..
З палонных ты, дык бедным падкажы,
хто з вас купляў сягоння ў краме мыла?

Г о л а с з ц е м р ы
(з непрыхаванай цікавасцю)
А вам нашто?..

С а л а м е я
(ціха, ласкава)
Ці ж лезці нам за тын?
Скажы, ласкавы...

Г о л а с з ц е м р ы
(памарудзіўшы)
.,? Добра!.. Гэй, Пільштын!..

С а л а м е я
(разгублена)
Ён тут! Ён зараз прыйдзе... Як раптоўна
Адкрыць душу адразу — рызыкоўна!
Вось ён ідзе...

П і л ь ш т ы н
(як быццам і не здзіўлены)
Пытаўся хто мяне?

С а л а м е я
(паспешліва, трошкі збянтэжана)
Усе пасля... А зараз лепш без крыку!
Я за цябе дам заўтра бею выкуп...

П і л ь ш т ы н
Хто ты?

С а л а м е я
Пасля... Ад сэрца, не з раскошы
лаві кашэль, не ў клопат будуць грошы!

(Кідае Пільштыну кашэль з грашыма.)

П а к а ё ў к а
(ад нечаканасці)
Ах, пані!..

**СУМНЕННІ САЛАМЕІ
ПАСЛЯ ТАГО, ЯК ПІЛЬШТЫН
СТАЎ ЯЕ МУЖАМ**

Аццвіў даўно ў садах міндаль.
Пабляклі ўзвышшы
і нізіны,
але чужой прыроды жаль
мне не ў маркоту,
мой адзіны.

Жартуй з другой
і гавары,
што ў валасах яе камеі,
як жар паўднёвае зары,
а вер заўсёды
Саламеі...

Я — тая,
што жыве з агню,
чужая выхадцы манернай,
і калі позіркам зманю,
дык застануся
сэрцам вернай.

Шапчы:
«Мая!» не мне ў адказ,
ды спамяні ў гарачай стоме
ноч,
што злучыла палам нас
у гэтым выстуджаным доме.

Цябе папрок мой не кальне,
заўжды сустрэну,
як на крылах,
каб сэрца білася вальней,
я вочы радасцю прыкрыла...

Стаў весялейшым краявід,
ў пясках міраж размыты скача,
і я ўсміхаюся наўзрыд,
а ты гаворыш —
мучу плачам.

*
Радасць мая, на далоні пахукай...
Доля карае і помсціць за грэх,
а я без віны пакарана разлукай
з чародкай бяроз ля зажураных стрэх.

Да лугу не выведуць сцежкі чужыны,
багатая я, ды багаццем не тым...
У лета май не ўварвуцца рабіны
з жа рынка мі гронак у голлі густым.

Пранізлівы позірк маркотнай сялянкі,
ды бачыш за ім не чужую душу,
гасцінцы,
　　　　　　балотцы,
　　　　　　　　　　　　　　лясныя дзялянкі
даўнютка па мне адспявалі імшу.

Няпраўда!
Я — вольная... Чуеш, каханы,
абжытая хата яшчэ не жытло!
Да дрэў не вярнуцца лісткам адарваным,
мы ж — людзі...
　　　　　　　　　　　Нам трэба радзімы святло.

**ПАСЛЯ ВЯРТАННЯ НА РАДЗІМУ.
У НЯСВІЖЫ**

Я падрасла ці неба паднялося?
Дзе сажалкі, там блізка хутары...
Адвечны гімн зямлі пяе калоссе,
і пахнуць кменам хмурыя двары.

Ўсе роднае!..
А сэрца не ў гуморы,—
да скону дабрачыннасці служы,
а ўсе адно жыве паўсюдна ў горы
той, хто ярма яго не заслужыў.
Сляпы ідзе з павадыром-дзяўчынкай,
пад спеў яго ўздыхае грамада,
ды ці пракорміць сем ратоў катрынка,
ды ці ад іх адступіцца бяда?..

Ўзвяло багацце моцныя парканы,—
там сытая не ўскаланецца ціш!
Айчына! —
　　　　　　　бераг, лотаццю затканы,
ты вольнасць залатую толькі сніш.

**ВЕРШ
ДА ПІЛЬШТЫНА**

Сказала б я, напэўна, пазаўчора,
што ты жыцця пачатак і працяг...
Цяпер маўчу, бы перад бурай мора...
Як мала ў шчасця пабыла ў гасцях!

Што трэба ад цябе — ужо не знаю,
а ты зірнеш, і я затрапячу,
і ў палкасці уласнае згараю,
і за пакуты гонарам плачу.

Прынізіць можаш...
　　　　　　　　　　　　Я цярплю абразы
і ведаю: нічым не дагаджу,
і сіл няма адсекчы ўсё адразу,
ты — неба без святла
　　　　　　　　　　　　　　і без дажджу.

Навошта ж мне імкнуцца ў твае высі?

Зямная я — са смеху і са слез.
Я — жонка — лёс упрошваю: скарыся!
І мне ў адказ: «Паўстань!» —
крычыць мой лёс.

Паўстань!
Адрынь той шлях, дзе паабапал
адна насмешка, што ні крок — то ўкол!
Ці ж то жыццё, дзе сэрца смокча д'ябал,
а ў вочы зазірае, як анбл...

Купі атруты — раіш штохвілінна,
ці знікні, як мага далей хаця б...
Каханне, ты — прывабная быліна,
дзе з двух герояў нехта вечны раб.

САЛАМЕЯ
ВЫРАШАЕ ПАДАРОЖНІЧАЦЬ

Ой ды за акенцам ні бур'ян, ні ружа,
за маім акенцам узнялася сцюжа...

Сцюжа узнялася, сцелецца вятрыскам,
то сіпіць здалёку, то смяецца зблізку.

Хто яе суніме, хто яе ўгамоніць
і чые ля ганка вараныя коні?

Коні вараныя, песні балагола,
сяду і паеду па раўніне голай.

Па раўніне голай, дзе гуляе сцюжа,
улагоджваць ветры, забываці мужа...

САЛАМЕЯ, МІЖ ІНШЫМ,
ЗАПІСВАЕ Ў ДЗЁННІК

Бывае час, калі замрэ дыханне
ад змовы думак строгіх з пачуццём,
якое выліваецца ў блуканне
жаданняў...
І не можа ўжо жыццё
спыніць той гон пякучай, прагнай змовы.
Шапчу імя тваё, мой юны бог!
Прыйдзі...
Спакуса апранецца ў словы,
і я скажу табе — ты перамог!
Цяпер я ўся толькі ў тваёй уладзе...
Ці ж можна мудра, стала развражаць
і ўсёй істотай гінуць у паглядзе
вачэй тваіх?..
Як цяжка мне маўчаць,
бо ты прыходзіш не адзін, з сябрамі!
Таюся я, раскладваю пасьянс
і ўся гару...
Анёл кахання з намі,
ён цвеліць, ён штурхае ў бездань нас.

ЯШЧЭ АДЗІН ЗАПІС
У ДЗЁННІКУ

Жыцце жанчыны — зараснік шыпшыны.
О бойся, недарэчы, заблукаць,
калі пасля вясёлае сябрыны
спатрэбіцца ласкавая рука...

Ўзаемнасці ні ў чым не абяцалі,
ды на парозе нашага расстання
тры тыдні зоркі ценямі пісалі
на курганах трывожны знак кахання.

Цяпер — бывай! — няпрошанай часінай,
ахвяра неўтаймоўнага гарэння,
ты, можа, станет лепшым успамінам
у радасцях другога захаплення.

ВЯРТАННЕ Ў НЯСВІЖ

Як дарагой тканіны мяккі пруг,
край неба над палеткамі імгліцца,
ўжо толькі ў снах здзіўляе Пецярбург,
паўночная шыкоўная сталіца.

Там да мяне прыязна «мой дружок»
звярталася пры ўсіх царыца Ганна...
Каплічка пахілёная... Стажок...
Ды балагол вядзе свой спеў старанна.

Ды лес асенні высіцца, як храм,
ствол да ствала суседняга хінецца...
Парадуйся спаўна чужым дарам,
а ўкленчы там, дзе сэрца скаланецца

ад дотыку ўтрапёнага да тых
прыціхлых дрэў, што лета адспявалі,
выпальвалі і высякалі іх,
яны ж лясамі новымі ўставалі.

Лясы, як людзі... Людзі, як лясы
пад зоркавай таемнаю страхою,
дужэюць, калі звязаны адною
і верай, і любоўю на часы...

РАЗРЫЎ З ПІЛЬШТЫНАМ

С а л а м е я
(горка, з дакорам)
...Агрутай разлічыўся ты са мной
за ўсе турботы і за ўсё цяпло!
Не думаў, што стаяць мог над труной.

П і л ь ш т ы н
(з'едліва)
Трагедыі б вялікай не было!
Калі не для сябе жывеш — для свету,
дык хай суцешыць зараз цябе свет!..

С а л а м е я

(амаль з адчаем)
Шльштын, я ўсё абдумала як след
і волю для сябе ўзяла за мэту.
Круг не замкнены, я шукаю выйсця...

П і л ь ш т ы н
Угу, купіўшы злагаду маю...

С а л а м е я
Купіўшы?.. Для сваей хіба карысці?
Сябе ў люстэрку ўжо не пазнаю!
Абрабаваў, перад людзьмі зняважыў,
ды я дарую... Хочаш, з'еш мяне,
ты толькі знай, дзе шчасця не даважыў,
там дабрынёю лёс не абміне!

П і л ь ш т ы н
(з насмешкай)
Што ж, спадзявайся!..
Лесу вер!..
Чакай!..
Ці ж мне тапіцца? Буду толькі рады!
Але мяне пры гэтым не чапай.

С а л а м е я
(нібыта нечага шкадуе)
Пра што мы? Ад нянавісці, ад здрады
зноў у нянавісць...

П і л ь ш т ы н
(з выклікам)
А куды яшчэ?

С а л а м е я
(задумліва)
З'явіўшыся, нянавісць не ўцячэ...

П і л ь ш т ы н
(злосна)
Дык, можа, кінеш зноў кашэль, дурніца,
каб ад цябе ж мне зараз адкупіцца?!

С а л а м е я
Вар'ят!.. Які вар'ят!..

* * *

Не адхварэла, лепей адспявала,
бо ўжо не носіць сэрца тых пакут,
я шклінкаю халоднай адтавала,
адагравала воляй кожны кут...

Прарочыца,
распусніца,
вясталка —
усё ў адно, каб раптам зразумець:
душа, тугой працятая,
як джалкам,
не можа анічога адагрэць.

Туга ў вачах...
Я ж верай, не малебнам
вяртала ўсім гаротным ясны зрок
і вось сама ад слёз пякучых слепну,
ад шчасця да няшчасця —
толькі крок!

Сляза —
радня і роспачы, і кратам.
Куды ступіць? Адчай, як вастрыё...
І ўпала я, шукаючы свае,
а Ён падняў,—
Ён, з сэрцам амарата[6].

ЛІСТ ДА АМАРАТА

Чым найцяжэй да рога пад гару,
тым радасней бывае на вяршыні,
з якою асалодай гавару,—
ты — як цяпельца пасля доўгай стыні.

Я думаць пачынала, што турма —
ўсе дні мае, адкуль ужо не выйсці...
Святых і грэшных ганіла дарма,
твая душа мне падказала выйсце.

Не прыгнятае страт былых цяжар,
бо тыя страты, як сатлелы клунак,
цяпер мае жыцце — раздзьмуты жар,
твой кожны дотык — першы пацалунак.

Зноў стан мой паслухмяны, як струна,
што кожным гукам радуе музыку,
і дзень, і ноч з табою — не ў пазыку,
усе, што не падман, не мае дна...

РАСЧАРАВАННЕ

Няхай ад ласкі ўчора млела,
ды не спасціг ніхто душы!
Пакуты выкрасліць хацела,
ты — даўні боль разварушыў.

Што не збылося — адасніцца,
за даллю не сцяна, а даль...
Пачуццям легка паўтарыцца:
ізноў каханне — зноў і жаль.

Хацела б горыч я аспрэчыць,
ды ці не раз са мной было,—
кляліся, цалавалі плечы,
а позіркі былі як шкло...

Танюткай шторкі трапятанне,
за шыбай — снежаньскі лядок...
Парыў астуджвае прызнанне —
«Твая!» — ты сэрца на замок!

[6] Каханак.

РОЗНЫЯ ДУМКІ Ў РОЗНЫ ЧАС

*

Надрыў, адчай — усё глыбей...
Заместа літасці — папрокі...
Старэю. Пачаліся ўцёкі,
куды найдалей... ад сябе.

*

Ты сваю радасць не ўпасеш,
але ў адчаі ці на ўздыме
заўсёды лепшае нясеш
нябозе,
дзецям
і радзіме.

*

Ёсць месца ўдачы і бядзе,
а шлях зямны, ён не бясконцы,
і покуль жывы ўсе ідзем
з начы насустрач свайму сонцу.

*

Ізноў Турэччына... Мяжа...
Камечу ў одуме пальчатку.
Дзе пачала хварэць душа,
пачну адтуль усё спачатку...

САЛАМЕЯ ЗАПІСВАЕ Ў ДЗЁННІК

Быццё — прастора тлуму,—
не графа,
дзе ні адзнакі добрай, ні памаркі,
гарэм твой — неба ночы, Мустафа,
дзе заміж зорак — цьмяныя агаркі...

Ды ёсць адна, бы вечар без цямна,
яна — твае шалёнае гарэнне,
і боль, і асалода, і натхненне,
жыццё тваё і смерць твая яна.

Я — лекарка, сляпым нясу святло,
была пры ім і богам, і ахвярай,
твой пацалунак для яе, як кара,
абдымак твой, як ластаўцы сіло.

Пад сонцам грэшным можна жыць з ілжы,
пад сонцам ясным — толькі з думак
чыстых,
і я сказала: «Родная, бяжы —
няможна ў свет,— да хваляў
серабрыстых...»

А чым яшчэ магла я памагчы?
Хоць знаю, ятаган няўмольна гостры,
з вачэй яе зняла радно начы,
цяпер, султан, чакаю тваёй пометы...

СОН САЛАМЕІ

С а л а м е я
Як дзіўна, я — ў былым забытым доме.
Вунь столік мой, вунь крэсла...
ў сэрцы — мір.
(Замірае.)
Падман?! Ды не!.. Стаіць нехта ў праёме
дзвярэй... І ўжо ідзе...
(Вельмі спалохана.)
Сюды ідзе Гальпір!
Паўза.
Схавацца? Збегчы? Па мяне, няйначай,
ідзе... Не падыходзь, Якуб, ты — страх!

Г а л ь п і р
Няпраўда, я даўно цябе не бачыў
і вось прыйшоў пад наш старэнькі дах.
Я знаў — ты тут, я не з благім намерам,
не бойся... Лепш прысядзем да стала...
Зноў пахнуць валасы твае аерам,
ракою... Ты такая ж, як была.

С а л а м е я
(здзіўляецца)
Была?.. Я — ёсць...

Г а л ь п і р
(з сумам)
Ты — ёсць і доўга будзеш...
У гэтым доме госць часовы — я!
Прачнешся і начное ўсё забудзеш,
спакойнай стане зноў душа твая.

С а л а м е я
Спакойнай?.. Ты гаворыш з дзён былых,
ім аніколі ўжо не паўтарыцца,
ці знаеш ты, як можна на крутых
шляхах на камянях душой разбіцца?
Г а л ь п і р
(праніклiва)
Я знаю ўсё... Таму я сёння тут...
Сам чалавек — віна сваіх пакут,
табе патрэбна сэрцам адагрэцца.
Спынілася б... Адкрыла б лазарэт...

С а л а м е я
Якуб, я лазарэтам бачу свет,—
хто хворы на сумленне, хто на сэрца...

Г а л ь п і р
Няпраўда, ты не думает пра час...
Свет — міг жыцця, і гэты міг салодкі,
я колісь многа горычы адпас,
яе не помню, знаю — век кароткі...
Задумайся.

С а л а м е я
Хвалюешся дарма.

Жыву былым, цяперашнім і дальнім,
і анідзе няяснасці няма,
мо толькі над каханнем ёсць пытальнік.

Г а л ь п і р
Каханне... На яго яшчэ ляціш
і кожны раз ратуешся ва ўсхліпе!
Якой жа думкай зараз ты гарыш?

С а л а м е я
Я думаю паехаць у Егіпет,
пасля... дамоў, дзе паляваў на звера
калісьці ты, а выгледзеў мяне,
ты помніш, ля ракі на валуне...

Г а л ь п і р
І пахлі валасы твае аерам...

АПОШНІ ЗАПІС У ДЗЁННІКУ

Душу сваю не выкупаўшы ў зле,
жыццё мае чытайце, як паданне,
дзе ўсё ў адным звязалася вузле —
любоў...
Айчына...
Горыч і каханне.

ЗМЕСТ

Баравікова Р.

Каханне: Кн. лірыкі/Маст. В. Тарасаў.— Мн.: Маст. літ., 1987,— 174 с.: іл.

Каханне — самае цудоўнае і трапяткое пачуццё, у якім чалавек выпрабоўваецца на вернасць, сумленнасць і высакароднасць. Кожны матыў, кожны вобраз кнігі адлюстроўвае самыя тонкія адценні закаханай душы.

На завяршэнне зборніка пададзены лірычны цыкл «Саламея», прысвечаны вядомай славянскай асветніцы XVIII стагоддзя Саламеі Русецкай-Пільштыновай.